

UPPSALA
UNIVERSITET

”Att konstruera ett helvete.”
En komparativ läromedelsanalys i Svenska 2

Amanda Karlsson

Ämne: Svenska 4 självständigt arbete med litteraturdidaktisk inriktning

Poäng: 15 hp

Ventilerad: VT 2019

Handledare: Göran O:son Waltå

Examinator: AnnaCarin Billing

Litteraturvetenskapliga institutionen

Uppsatser Lärarprogrammet i Svenska

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	2
1.1 Syfte och Frågeställning.....	3
2 Bakgrund.....	3
2.1 Begrepp.....	3
2.1.1 Textutdrag.....	3
2.1.2 Läroböcker och läromedel.....	4
2.2 Styrdokument.....	5
2.2.1 Ämnets syfte.....	5
2.2.2 Centralt innehåll för litteraturhistoria.....	6
2.2.3 Övrigt Centralt innehåll för Svenska 2.....	6
2.3 Forskningsgenomgång.....	6
3 Metod.....	9
3.1 Metod.....	9
3.2 Material.....	10
3.2.1 Undersökta epoker.....	11
3.2.2 <i>Svenska impulser 2</i>	11
3.2.3 <i>Metafor 2. Svenska 2 för gymnasiet</i>	12
3.3 Avgränsningar.....	13
3.4 Etiska överväganden.....	13
4 Resultat.....	14
4.1 Gemensamma textutdrag och författare.....	14
4.2 Uppgiftstyper.....	15
4.2.1 Uppgifter i <i>Svenska impulser 2</i>	15
4.2.2 Uppgifter i <i>Metafor 2</i>	16
4.3 Likheter och skillnader i uppgifternas innehåll.....	17
4.3.1 Medeltiden.....	17
4.3.2 Renässansen.....	18
4.3.3 Romantiken.....	20
5 Diskussion.....	21
5.1 Resultatdiskussion.....	21
5.2 Slutsats.....	28
5.3 Metoddiskussion.....	29
5.4 Didaktisk diskussion.....	29
Sammanfattning.....	30
6 Referenser.....	31
Bilagor.....	33
Bilaga 1 Textutdrag i läromedlen.....	33
Bilaga 2 Uppgifter <i>Svenska impulser 2</i>	35
Bilaga 3 Uppgifter <i>Metafor 2</i>	39
Bilaga 4 Enkätundersökning.....	44

1 Inledning

”För att alla lärare ska få en god arbetsmiljö och alla elever mer kunskap bör regeringen säkra att alla kommuner och skolor har en läromedelspolicy.” Detta skriver Rickard Vinde i en debattartikel i *Lärarnas tidning* 27 augusti 2018. Han menar att ett professionellt läromedel hjälper lärare att omsätta läroplanen från teori till praktik. Detta är extra viktigt när det saknas behöriga lärare. Dessutom skriver Vinde att lärare själva vill ha tillgång till läromedel, både tryckta och digitala, som går att kombinera med annat material. Trots detta prioriteras läromedlen inte i skolornas budget.¹

Nu när jag själv har börjat söka jobb i södra Sverige reagerar jag ofta på annonser där det står att skolan inte använder läromedel. Stockholm har, enligt Vide, en läromedelspolicy och enligt denna policy ”är läromedel av hög kvalitet ett centralt verktyg för högre målpuppfyllelse, god hushållning för lärares tid och en likvärdig skola.”² Även Gun Malmgren skriver att förutom avsaknaden av utbildade lärare kan också det faktum att läroplanerna är svårtolkade vara en förklaring till varför just svenskämnet är läromedelsstyrkt.³ I kursen Svenska 2 för gymnasiet är litteraturhistoria en stor del av kursen. I det centrala innehållet står det att eleverna ska lära sig om: ”Svenska och internationella författarskap, såväl kvinnliga som manliga, och skönlitterära verk, vilket även inkluderar teater samt film och andra medier, från olika tider och epoker. [...]”⁴ Det preciseras dock inte vilka dessa verk ska vara, varken i ämnets syfte eller det centrala innehållet. Den svenska skolan saknar nämligen en litterär kanon som Anna Nordlund definierar som ”ett urval skönlitterära verk som har ansetts utgöra det litteraturhistoriska arv som alla litteraturvetare bör kunna förhålla sig till [...]”⁵ Även om detta inte är lagstadgat kanske det ändå finns ett gemensamt stoff med verk i skolan och i läromedel? För att undersöka detta kommer två läromedel att jämföras för att se om samma verk och författare presenteras. Det kommer också att undersökas vilka uppgifter som finns till textutdragen och vilket syfte de har för eleverna.

¹ Rickard Vinde, (2018, augusti, 27) , Lärarbristen gör läromedel extra viktiga, <https://lararnastidning.se/lararbristen-gor-laromedlen-extra-viktiga/> [Hämtad 190506]

² Ibid [Hämtad 190506]

³ Gun Malmgren, Svenskämnets identitetskriser – moderniseringar och motstånd I Jan Thavenius *Svenskämnets historia* (s. 90–118) Lund: Studentlitteratur 1999 s. 103

⁴ Skolverket, *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: 2011, s. 169

⁵ Anna Nordlund, *Varför litteraturvetenskap? En ämnesintroduktion för nya studenter*, Lund: Studentlitteratur AB, 2013, s. 28

1.1 Syfte och Frågeställning

Syftet med uppsatsen är att jämföra två läromedel och se vilka författare och verk som de har gemensamt under tre epoker. Uppsatsen undersöker också vilka uppgifter som finns och om de finns likheter och skillnader i vilken typ av uppgift som presenteras samt dess innehåll. För att styrka uppsatsens didaktiska inriktning är syftet också att förankra läromedlen i svenskämnets syfte och det centrala innehållet för kursen Svenska 2 i läroplanen Lgy11 för gymnasiet.

1. Vilka textutdrag och författare har läromedlen gemensamt i epokerna medeltiden, renässansen och romantiken?
2. Vilka typer av uppgifter finns i respektive läromedel?
3. Vilka likheter respektive skillnader finns det i uppgifternas innehåll i läromedlen?

2 Bakgrund

Detta avsnitt redovisar begrepp som är viktiga att känna till för att förstå studien. Avsnitt 2.1 presenterar begrepp som måste definieras för förståelsen av föreliggande studie. Avsnitt 2.2 presenterar de delar ur styrdokumentet som är relevanta för undersökningen. Avsnitt 2.3 presenterar tidigare forskning som gjorts kring både läromedel generellt samt läromedel i svenska.

2.1 Begrepp

Här definieras begrepp som måste preciseras specifikt för denna studie.

2.1.1 Textutdrag

I studien används begreppet textutdrag. Här syftar de till texterna som valts ut av läromedelsförfattarna i läromedlen som undersöks. Detta med hänvisning till att författarna själva använder sig av uttrycket. De läromedel som studeras är inga antologier och därför nyttjas inte begreppet i uppsatsen.

2.1.2 Läroböcker och läromedel

Begrepp som läromedel och läroböcker har diskuterats och därför måste de definieras.

Skolförordningen från 1971 beskriver läromedel som ”alla de resurser som kan användas i en undervisningssituation” och menar att det kan innefatta såväl en bok som exempelvis ett djur. Statens institut för läromedel kom senare att använda termen ”basläromedel” som inkluderade läroböcker som kursböcker, bibeln och textböcker men också arbetsinstruktioner och talböcker. Idag innefattar begreppet även film, tv och tidningar tillika andra medier som datorer och digitala spel. Skrivna läromedel innefattar olika typer av *pedagogiska texter*⁶ men med skilda syften. Formella texter är de som används i organiserad undervisning eller i läroböcker. De andra, informella pedagogiska texterna, är de som finns i exempelvis instruktionsböcker, handböcker och låttexter. Dessa är inte anpassade till skolan eller dess kursplan men används i undervisningen. Därför menar Skolverket att det idag bör talas om resurser för lärande när olika texter och medier används i varierande lärandesituationer.⁷

Sten-Olof Ullström skriver att läromedel och läroböcker inte syftar till samma sak. Ett läromedel är något som används för att uppnå skolans mål och kan således också innefatta bilder, film och tv. Läroböcker däremot uppger ett löfte om att den ska kunna användas för att uppnå målen i kursen.⁸

Anna Johansson Harrie skriver att begreppet läroböcker användes fram till 1974 och att det sedan kommer att talas om läromedel.⁹

Utifrån detta resonemang kan det hävdas att läromedel är de övergripande medlen som används i skolan och att läroboken är en del av dem. På baksidan av de böcker som undersöks i denna studie används begreppet läromedel.¹⁰ Därför kommer jag trots definitionerna ovan att använda mig av begreppet läromedel i denna studie för att tydliggöra sambandet mellan det material som används och studiens syfte.

⁶ Begreppet är myntat av Staffan Selander, professor i didaktik vid Stockholms universitet som är tillfrågad expert i Skolverkets undersökning: *Vad är läromedel*, 2015, (Skolverket 2019, e-post)

⁷ Skolverket, 2015, *Vad är läromedel?* (Skolverket 2019, e-post)

⁸ Sten-Olof Ullström, *Frågor om litteratur – om uppgiftskulturen i gymnasieskolan I Lena Kåreland Lära bör man? Den skönlitterära texten i skola och lärarutbildning* (s. 166–143). Stockholm: Liber 2009 s. 120

⁹ Anna Johansson Harrie, *Staten och läromedlen: en studie av den svenska statliga förhandsgranskningen av läromedel 1938–1991*. Linköping: Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköping universitet 2009, s. 9

¹⁰ Carl Johan Markstedt & Sven Eriksson, *Svenska impulser 2*, Stockholm: Sanoma Utbildning AB, 2012; Jenny Edvardsson, *Metafor 2. Svenska 2 för gymnasiet*, Malmö: Gleerups, 2018

2.2 Styrdokument

Enligt Skolverket innefattas svenskämnet av språk och litteratur. Litteraturens syfte är att ”med hjälp av skönlitteratur, texter av olika slag och olika typer av medier lär[a] [...] känna sin omvärld, sina medmänniskor och sig själv.”¹¹

Undervisningen ska planeras utifrån ämnets syfte och mål. Det centrala innehållet innefattar det ämnesinnehåll som eleverna ska arbeta med. Det finns dock inga direktiv för hur mycket plats varje del ska få och lärare har rätt att lägga till ytterligare innehåll. Det är viktigt att understryka att kunskapsområdena i det centrala innehållet inte motsvarar arbetsområdena i undervisningen. Kunskapskraven måste sättas i relation till ämnets syfte, det centrala innehållet och den egna undervisningen för att kunna förklara en elevs nivå. Dessa ska inte användas till planering utan endast som ett verktyg för betygssättning.¹²

Med hänvisning till detta kommer både ämnets syfte och centrala innehåll för Svenska 2 att presenteras nedan. Det utvalda ur ämnets syfte kommer endast beröra litteratur och litteraturhistoria med hänvisning till studiens omfång. Hela det centrala innehållet kommer att presenteras då det består av kortare formuleringar jämfört med ämnets syfte.

2.2.1 Ämnets syfte

Enligt Skolverket är svenskämnets syfte följande:

- ”Eleverna ska ges möjlighet att i skönlitteraturen se såväl det särskiljande som det allmänmänskliga i tid och rum. Undervisningen ska också leda till att eleverna utvecklar förmåga att använda skönlitteratur och andra typer av texter samt film och andra medier som källa till självinsikt och förståelse av andra människors erfarenheter, livsvillkor, tankar och föreställningsvärldar. Den ska utmana eleverna till nya tankesätt och öppna för nya perspektiv.”
- ”Undervisningen ska stimulera elevernas lust att tala, skriva, läsa och lyssna och därmed stödja deras personliga utveckling.”
- ”I undervisningen ska eleverna få möta olika typer av skönlitteratur och andra typer av texter samt få sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, intressen och den egna utbildningen.”¹³

¹¹ Skolverket, 2011, s. 160

¹² Skolverket, *Så använder du läroplanen, examensmålen och ämnesplanerna*. (2019, januari, 7) <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/sa-anvander-du-laroplanen-examensmalen-och-amnesplanerna> [Hämtad 190429]

¹³ Skolverket, 2011, s. 160

2.2.2 Centralt innehåll för litteraturhistoria

Enligt det centrala innehållet ska eleverna lära sig om:

- ”Svenska och internationella författarskap, såväl kvinnliga som manliga, och skönlitterära verk, vilket även inkluderar teater samt film och andra medier, från olika tider och epoker. [...] Relationen mellan skönlitteratur och samhällsutveckling, dvs. hur skönlitteraturen har formats av förhållanden och idéströmningar i samhället och hur den har påverkat samhällsutvecklingen.”
- ”Skönlitterära verkningssmedel. Centrala litteraturvetenskapliga begrepp och deras användning.”¹⁴

2.2.3 Övrigt Centralt innehåll för Svenska 2

Enligt det centrala innehållet ska eleverna också arbeta med:

- ”Muntlig framställning av utredande och argumenterande slag i och inför grupp. Användning av presentationstekniska hjälpmedel som stöd i muntlig framställning.”
- ”Uppbyggnad, språk och stil i olika typer av texter samt referat och kritisk granskning av texter. Skriftlig framställning av utredande och argumenterande texter. Normer och stildrag som hör till dessa texttyper.”
- ”Svenska språkets uppbyggnad, dvs. hur ord, fraser och satser är uppbyggda samt hur de samspelar i grammatiken.”
- ”Språkförhållanden i Sverige och övriga Norden, till exempel språklagstiftning, minoritetsspråk och dialekter.”¹⁵

2.3 Forskningsgenomgång

Det har tidigare forskats kring både läromedel generellt men också specifikt kring läromedel i svenska. Nedan redovisas forskning som anses relevant för genomförandet av denna studie.

Anna Johansson Harrie har genomfört en studie kring hur granskningen av läromedel såg ut mellan 1938–1991. Undersökningen visar att granskningen har sett olika ut under olika år, både angående de krav som ställts på läromedlen samt vilka som har utfört granskningen. Innan 1938 saknades det statlig kontroll och endast fåtal av de böcker som fanns granskades.

¹⁴ Skolverket, 2011, s 169

¹⁵ Skolverket, 2011, s. 169

Mellan 1938–1974 var det obligatoriskt att läroböcker, oavsett ämne, genomgick en förhandsgranskning. Det som kontrollerades då var exempelvis omfång, överrensstämmelse mellan kursplaner och kursmoment samt priset på boken. 1974–1983 var granskningen endast obligatorisk för läromedel i samhällsorienterade ämnen. Då kontrollerades det att läromedlen stämde överens med läroplanernas riktlinjer och mål samt om kraven för saklighet och allsidighet uppfylldes.

Under sista etappen 1983–1991 hade Läromedelsnämnden inte som syfte att acceptera eller avslå läromedel. De skulle då endast ge ett utlåtande om dem. I samband med att SÖ och SIL¹⁶ avvecklades avskaffades också den statliga granskningen av läromedel. Kontrollen kom då att tillfalla konsumenterna och marknadens producenter. Detta innebär att kvaliteten på de läromedel som används idag inte granskas statligt innan de hamnar i skolorna. Skolverket kan dock genomföra granskningar men det sker inte särskilt ofta.¹⁷

Ann-Christine Svensson har undersökt hur läromedel väljs ut i gymnasieskolor. De intervjuer som hon har genomfört visar att det vanligaste sättet är att de väljs ut av ämneslaget som består av lärare. Även om det inte finns någon konkret lista över vilka kriterier som boken ska uppfylla finns det en form av ”tyst kunskap” som lärarna utgår ifrån när de väljer läromedel. Läromedlets upplägg måste kunna kompletteras med andra källor eller så ska det vara möjligt att välja bort innehåll i läromedlet utan att det påverkar undervisningen. Också elevernas reaktioner på olika läromedel förmedlas på ämneskonferenser och därför är eleverna också på ett sätt delaktiga i införandet av nya läromedel. Detta skiljer sig dock beroende på skola och ämne. Det viktigaste är att elevernas förutsättningar och behov uppfylls av läromedlet samt att det underlättar inlärning och intresserar dem.¹⁸

Ullström gör en undersökning av läroböcker i svenska.¹⁹ Undersökningen genomförs på nio läroböcker och har som syfte att undersöka hur de behandlar; skönlitteratur, litteraturvetenskap och litteraturhistoria. Han skriver att trots att Ellen Key tidigt ansåg att barn skulle läsa böcker istället för läseböcker är läroböcker fortfarande centrala i undervisningen. Därför är det viktigt att dess roll uppmärksammas. Enligt Ullström hävdar lärare ofta att deras undervisning är läroboksfri och därför är forskningen kring lärobokens

¹⁶ SÖ: Skolöverstyrelsen, SIL: Statens institut för läromedelsinformation

¹⁷ Anna Johansson Harrie, *Staten och läromedlen: en studie av den svenska statliga förhandsgranskningen av läromedel 1938–1991*. Linköping: Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköping universitet 2009, s. 9–10, 13–14

¹⁸ Ann-Christine Svensson, Hur används läroboken? I Niklas Ammert *Att spegla världen. Läromedelsstudier i teori och praktik* (Red.) Lund: Studentlitteratur 2011 s. 297–299

¹⁹ Här används Ullströms egna definitioner av läroböcker och läromedel. Se avsnitt 2.1.2

innehåll och funktion mycket låg.²⁰

Ullström skriver att likheten i de läromedel som han har undersökt är att de innehåller diskussionsfrågor, studiefrågor eller liknande uppgifter som syftar till att användas för förståelse av läroboken i sig men också de texter som den innehåller. Flera forskare menar att skolan är en uppgiftskultur och detta visar sig i läroböckerna. Ullström skriver att frågorna som finns i böckerna dock är av olika slag men att en kategori han har funnit är ”uppgifter som läskontroll”. Dessa frågor menar han är slutna och därför spelar läsarens tidigare erfarenhet ingen större roll. Han skriver också att det finns frågor som kräver att eleverna arbetar tillsammans för att förstå en text.²¹

Slutligen skriver Ullström att svenskämnet uppfattas som skolans mest omfångsrika ämne och därför ställs de höga krav på läroböckerna i ämnet.²²

Det är viktigt att påpeka att denna studie gjordes i samband med den tidigare läroplanen, Lgy94.²³

Gun Malmgren genomför också en undersökning kring läromedlen i svenska men under Lgy 70. Enligt Malmgren finns det två möjliga förklaringar till läromedlens starka inflytande på svenskundervisningen. Det första är brist på böcker och material men också underskottet på lärare med utbildning. Den andra förklaringen menar hon skulle kunna vara att läroplanerna i svenska är svårtolkade och därför levererar läromedelsproducenterna paket med material som de hävdar täcker ämnet och kursen. Det första ”Brodowpaketet” skrevs redan under Lgy 65 men kom att revideras och kompletteras för användning i Lgy 70. Genom användning av olika läromedelspaket erbjuds lärare ”att köpa sig fri” från ansvar för undervisningen.”²⁴ Malmgren skriver att risken med detta är att lärarens främsta uppgift blir att planera, övervaka och betygsätta. Svenskämnet är ett läromedelsstyrt ämne och därför har detta debatterats.²⁵

²⁰ Ullström, 2009, s. 118–121

²¹ Ullström, 2009, s. 122, 131–132

²² Ullström, 2009, s. 136

²³ Ullström, 2009, s. 116

²⁴ Malmgren, 1999 s. 103

²⁵ Malmgren, 1999, 103–104

3 Metod

Detta avsnitt redovisar de metoder och material som ligger till grund för studien samt studiens avgränsningar och etiska överväganden. Avsnitt 3.1 presenterar de metoder som används för att uppfylla studiens syfte. Avsnitt 3.2 presenterar det material som uppsatsen bygger på. Avsnitt 3.3 redogör för de avgränsningar som görs med hänvisning till studiens omfång. I avsnitt 3.4 redogörs det för de etiska överväganden som görs i enighet med *Vetenskapsrådet*.

3.1 Metod

För att studiens syfte ska uppnås krävs det olika metoder. Nedan redovisas de metoder som används i studien.

Kvantitativ och kvalitativ metod

Studien använder sig av både kvantitativa och kvalitativa undersökningar, vilket är ett vanligt arbetssätt för att ”nä en så allsidig belysning av ett forskningsområde som möjligt.”²⁶ Den kvantitativa metodens syfte är att sammanställa mätbara data. Enkelt förklarar man påstå att vid en kvantitativ undersökning används siffror. Kvalitativ metod syftar till en helhetsbedömning av det som undersöks. Utmärkande för denna metod är att det sker en växelverkan mellan analys och datainsamling. Forskaren själv befinner sig därmed mitt i studiens ”sociala verklighet.”²⁷

Innehållsanalys och kvantitativ litteraturforskning

Innehållsanalys kan användas både i kvantitativt och kvalitativt. Den kvantitativa innehållsanalysen används för att beskriva innehåll i olika texter. Genom att klassificera och kategorisera kan uttryck och ord i texterna ge forskaren information dels om texten i sig och den eller de som skrivit den.²⁸ I denna studie används metoden för att undersöka vilka typer av uppgifter som läromedlen presenterar samt vilka textutdrag som förekommer. Metoden kan likväl användas kvalitativt och i denna studie ska kvalitativ innehållsanalys användas för att studera innehållet i de uppgifter som undersöks. Metoden syftar till att diskutera både det som är synligt i texten och det som är dolt. Den fungerar väl för att få en övergripande bild av

²⁶ *Kvalitativ metod*, <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kvalitativ-metod> [Hämtad 190513]

²⁷ Nationalencyklopedin, *Kvantitativ metod*, <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kvantitativ-metod> [Hämtad 190507]; Jan Trost, *Enkätboken*. 5 uppl. Lund: Studentlitteratur 2016, s. 17; Nationalencyklopedin, *Kvalitativ metod*, [Hämtad 190513]

²⁸ Nationalencyklopedin, *Innehållsanalys*, <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/inneh%C3%A5llsanalys> [Hämtad 190516]

texter som har som syfte att jämföras. I denna studie används metoden för att studera uppgifternas innehåll.²⁹

Kvalitativ innehållsanalys kräver tolkning och därmed kan studien uppfattas som subjektiv. Med hänvisning till detta kan studiens resultat bli annorlunda om den genomförs av någon annan trots att de utgår från samma metod.³⁰

Den kvantitativa innehållsanalysen kommer att kombineras med kvantitativ litteraturforskning som exempelvis används för att undersöka upplagors storlek och böckers omfång men också annat som rör det litterära systemet.³¹ I denna studie används denna metod för att räkna antal textutdrag samt nämnda verk och författare i respektive läromedel. Det kommer också att räknas hur många gånger respektive uppgiftskategori förekommer för att den komparativa metoden ska bli enklare att genomföra. Genom att kombinera dessa metoder ges det information kring vad läromedlet innehåller samt innehållets frekvens.

Komparativ undersökning

I den kvalitativa innehållsanalysen är det möjligt att göra en komparativ undersökning för att jämföra texter med varandra. Användning av komparativ undersökning gör det möjligt att undersöka likheter och skillnader mellan olika texter. För att få ut så mycket som möjligt är denna metod mest lämplig om det finns ett samband mellan materialen, vilket det gör mellan läromedlen i studien.³² Analysmetoden kommer användas både kvantitativt och kvalitativt då den syftar till att undersöka både vilka textutdrag och typer av uppgifter som läromedlen har gemensamt samt uppgifternas innehåll.

3.2 Material

Materialet består av två läromedel som presenteras nedan. För att välja material användes två metoder, en enkät till lärare och mejl till olika förlag. Materialet har sedan valts från de två olika resultaten. Läromedlet som användes av flest lärare enligt enkäten är det ena och det andra är det läromedel som förlaget Gleerups menade att de sålde mest av. Läromedlet som Gleerups förlag hänvisade till är skrivet 2018 och författaren tilldelades 2017 Svenska Akademiens svenklärrpris. De två läromedlens upplägg liknar varandra och fungerar därför

²⁹ Boréus, Kristina & Bergström, Göran, *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (Red.) 4. uppl., Lund: Studentlitteratur 2018

³⁰ Boréus & Bergström, 2018

³¹ Nationalencyklopedin, *Kvantitativ litteraturforskning*, <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kvantitativ-litteraturforskning> [Hämtad 190507]

³² Boréus & Bergström, 2018; Lennart Hellspong, *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur 2001, s. 79

väl i en komparativ studie. Det är viktigt att uppmärksamma att detta inte behöver vara den faktiska verkligheten då det saknas information kring respondenternas geografiska läge samt att det finns en risk för att förlaget ser tillfället att annonsera för ett nytt läromedel.

När en enkät ska användas i en undersökning är det viktigt att det finns ett syfte med den. Dessutom ska det vara förbestämt om enkäten ska vara kvantitativ eller kvalitativ. I denna studie var undersökningen kvantitativ då den mätte hur många som använde sig av ett specifikt läromedel.³³ De svarande gavs alternativ men de kunde också ange ett eget svar om de använde ett läromedel som inte presenterades i enkäten. Då en enkät ska genomföras ska frågan om vilka som ska besvara den ställas. Populationen spelar viktig roll för studiens resultat.³⁴ De svarande är alla medlemmar i Facebookgruppen *Svensklärarna* och för att bli medlem i denna grupp krävs godkännande av administratören för sidan. Hen kräver att alla som är medlemmar i gruppen arbetar som lärare i svenska eller studerar till det.³⁵

Enkätsvaren redovisas i bilaga 4. Det ska dock tilläggas att i enkätens presentation förtydligades det för de svarande att de ska utgå från vilket läromedel de använder i undervisning i litteraturhistoria. Även om *Svenska 2 Helt enkelt* användes av 25% av de svarande kommer läromedlet inte att tas med i studien då det skiljer sig för mycket i sitt upplägg gentemot *Svenska impulser 2*.

Läromedlen är skrivna för samma läroplan, Lgy11, men under olika år och därför är det intressant att se om de liknar varandra.

3.2.1 Undersökta epoker

De epoker som undersöks i denna studie är medeltiden, renässansen och upplysningen. För att välja vilka epoker som skulle undersökas användes lottning där alla epoker var nedskrivna på varsin lapp. Därefter drogs tre lappar slumpmässigt och därmed är epokfördelningen objektiv och saknar betydelse för studien. Detta innebär att epokfördelningen kan bli annorlunda för någon annan som genomför epoklottningen på samma sätt.

3.2.2 *Svenska impulser 2*

Svenska impulser 2 var det läromedel som flest lärare menade att de använde sig av för undervisning i litteraturhistoria enligt enkäten. Läromedlet skrevs 2010 och har sedan kommit att tryckas i flera upplagor.

³³ Trost, 2016, s. 17–18, 25

³⁴ Trost, 2016, s. 17–18, 25

³⁵ Facebookgrupp, *Svensklärarna*, <https://www.facebook.com/groups/169588807072/> [Hämtad 190425]

Det innebär att detta läromedel kom i samband med införandet av Lgy11. I förordet står följande:

Du kommer att få fundera över varför berättandet tycks vara ett sådant oerhört starkt behov hos människan och läsa om hur det mänskliga berättandet har utvecklats genom historiens gång. Du kommer att få lära dig vad som kännetecknar de olika litterära epokerna men framför allt möta många spännande gestalter ur både gamla och nya berättelser [...].³⁶

På läromedlets baksida står det: ”*Svenska impulser 2* [egen kursivering] är ett läromedel i svenska som söker nya vägar till lärande och utveckling, allt inom ramen för en tydlig struktur.”³⁷

Omfånget är 471 sidor exklusive facit och register.

3.2.3 *Metafor 2. Svenska 2 för gymnasiet*

Författaren till *Metafor 2*, Jenny Edvardsson, har bland annat vunnit Svenska Akademiens svensklärarypris och Lärarförbundets pedagogpris i Kristianstad.³⁸ Hon driver bloggen ”Jenny på Wendes”, där hon delar med sig av sina erfarenheter och ger tips till lärare.³⁹

I förordet till hennes läromedel står det: ”I *Metafor 2* [egen kursivering] kommer du få möta många äldre skönlitterära texter. Du kommer få läsa dem, samtala om det du läst och skriva kring din läsning.” Därmed presenteras litteraturhistoria och läsning som läromedlets huvudfokus.⁴⁰ Denna bok kom ut 2018 vilket innebär att den är skriven senare under Lgy11. På läromedlets baksida står följande: ”*Metafor 2* är ett heltäckande läromedel för kursen Svenska 2 för gymnasiet och utgår från det centrala innehållet i kursplanen [...].”⁴¹ Varje kapitel avslutas med att eleverna ska kontrollera sina insatser gentemot det centrala innehållet samt kunskapskrav som kopplas till detta moment.⁴²

Omfånget är 411 sidor exklusive register.

³⁶ Carl-Johan Markstedt & Sven Eriksson, *Svenska impulser 2*, Stockholm: Sanoma Utbildning AB 2014 (Andra upplagan, Fjärde tryckningen)

³⁷ Markstedt & Eriksson, 2014

³⁸ Jenny Edvardsson, ”Utmärkelser”, *Jenny Edvardsson*, <https://jennyedvardsson.se/utmarkelser-2/> [Hämtad 190415]

³⁹ Jenny Edvardsson, *Jenny på Wendes*, <http://jennypawendes.blogspot.com/> [Hämtad 190415]

⁴⁰ Jenny Edvardsson, *Metafor 2. Svenska 2 för gymnasiet*, Malmö: Gleerups utbildning 2018

⁴¹ Edvardsson, 2018

⁴² Se exempelvis Jenny Edvardsson, 2018, s. 92–93

3.3 Avgränsningar

Studien undersöker endast de verk och författare som är gemensamma med hänvisning till uppsatsen omfång. Dock redovisas alla texter som presenterades i läromedlen i Bilaga 1. Det är också på grund av studiens omfång som endast två läromedel undersöks. Detta innebär då att dessa läromedel kan granskas närmare och därmed få ett djupare resultat.

I uppgifterna jämförs dock likheter och skillnader till de gemensamma textutdrag och författare som presenteras i läromedlen. Detta för att det görs en tolkning av uppgifternas innehåll och därmed kan uppgifter vara både lika och olika. Studien avgränsas också till att endast beröra kursen Svenska 2. Det är dock inte hela kursen som kommer att studeras. Denna uppsats undersöker endast momentet litteraturhistoria. För att komprimera studien ytterligare undersöks tre förvalda epoker. Dessa epoker valdes ut genom lottning och har de därför ingen betydelse för studiens resultat.

Svenska impulser 2 har en antologi som komplement, *Upplev litteraturen 2*, och *Metafor 2* ger lästips i slutet av varje kapitel. Antologitexterna och lästipsen redovisas inte som gemensamma texter i resultatet och därför ges ingen redovisning kring uppgifterna till dessa. De presenteras dock i Bilaga 1.

3.4 Etiska överväganden

Vid en forskningsstudie får inte de som deltar i studien kränkas eller skadas. Då en del av det material som används har bestämts utifrån en enkät måste detta behandlas.⁴³ De svarande i enkäten är anonyma, både för mig och för de som tar del av denna studie. Det finns inte heller någon hänvisning till de svarandes geografiska läge och därför ökar anonymiteten ytterligare. Den enda information som finns om de svarande är att de är svensklärare eller lärarstudenter som är medlemmar i Facebookgruppen *Svensklärarna*.⁴⁴ Studiens syfte framgick vid presentationen av den och därmed har de deltagande givit sitt samtycke till att delta i studien.

I övrigt ingår det inga andra personer i undersökningen men studien har inget syfte att kritisera författarna till läromedlen som studien undersöker. Det är viktigt att studier som avses för publicering genomförs på ett ansvarsfullt sätt som bidrag till samhällets utveckling. Alla de som ingår i en forskningsprocess bör aktivt tänka etiskt.⁴⁵

⁴³ Vetenskapsrådet, *God forskningsetik*, <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>, s. 12 [Hämtad 190507]

⁴⁴ Facebookgrupp, *Svensklärarna*, <https://www.facebook.com/groups/169588807072/> [Hämtad 190425]

⁴⁵ Vetenskapsrådet, *God forskningsetik*, s. 2 [Hämtad 190507]

4 Resultat

Resultatet besvarar de frågeställningar som ställs i avsnitt 1.1. De besvaras i kronologisk ordning. Avsnitt 4.2 presenterar uppgifterna i respektive läromedel var för sig. Avsnitt 4.3 presenterar likheter och skillnader mellan verken epok för epok.

I resultatet förkortas läromedlens titlar, *Svenska impulser 2* kallas *SI* och *Metafor 2* kallas *MF*. Resultatet redovisas i sin helhet i Bilaga 1–3 som används istället för diagram.

4.1 Gemensamma textutdrag och författare

Nedan redovisas de textutdrag och författare som är gemensamma för *Svenska impulser 2* och *Metafor 2*.

Undersökningen visar att av de totalt 25 respektive 15 textutdrag som presenteras i läromedlen i de tre epokerna; medeltiden, renässansen och romantiken, är 7 stycken gemensamma. Viktigt att uppmärksamma är att de texter som presenteras av Shakespeare inte inkluderas i uträkningen då de inte är gemensamma textutdrag.⁴⁶ Uträkningen presenterar endast de textutdrag som är samma i båda läromedlen men frågeställningen undersöker också gemensamma författare, därför presenteras Shakespeare nedan.

Gemensamt för medeltiden är textutdrag ur Dante Alighieris *Den gudomliga komedin*, *Njals saga* samt utdrag ur *Den poetiska Eddan*. Ur *Den poetiska Eddan* presenterar *SI* både utdrag ur *Völvans spådom* och *Hávamál* men *MF* har endast ett utdrag ur *Völvans spådom*.⁴⁷

Under renässansen ägnas stor del av kapitlen i båda läromedlen åt Shakespeare. De presenterar dock olika textutdrag även om de skriver om samma författare. I *SI* finns det ett utdrag av *Köpmannen i Venedig* och *Evig sommar*. *MF* har två utdrag ur *Hamlet*, ett kortare och ett längre, samt ett kortare utdrag ur *Romeo och Julia*. *SI* gör däremot sammanfattningar med citat från dessa två samt från *Macbeth* och *En midsommarnattsdröm*. Det saknas däremot utdrag från verken och därför innebär detta att läromedlen delvis presenterar samma verk men på olika sätt.

I båda läromedlen presenteras också textutdrag ur *Don Quijote*. Samma utdrag ur verket presenteras i båda läromedlen. Ytterligare ett utdrag ur en text som båda läromedlen presenterar i denna epok är Georg Stiernhielms *Hercules*. I *SI* presenteras två utdrag och i *MF* finns det ett utdrag. Värt att uppmärksamma är att båda läromedlens utdrag är skrivna på äldre svenska och ordlista finns till i respektive läromedel.⁴⁸

⁴⁶ Se bilaga 1

⁴⁷ Se bilaga 1, s.

⁴⁸ Se Bilaga 1, s.

I kapitlet om romantiken presenteras *Frankenstein* i båda läromedlen. Det förekommer två gånger i *MF*, ett kortare och ett längre utdrag. Även här är det samma del av verken som presenteras i de båda läromedlen. Den sista text som läromedlen har gemensamt under denna epok är Stagnelius dikt *Till förruttnelsen*.⁴⁹

Sammanfattningsvis visar undersökningen att det finns gemensamma textutdrag i läromedlen. Av dem 25 respektive 15 textutdragen är 7 stycken gemensamma. Båda läromedlen har utöver detta författaren Shakespeare gemensamt men då redovisar de textutdrag ur olika verk.

Se Bilaga 1.

4.2 Uppgiftstyper

Nedan redovisas hur uppgifterna presenteras i respektive läromedel. Varje läromedel presenteras för sig.

Uppgifterna till *Hávamál* presenteras inte då denna text inte är gemensam för de båda läromedlen. Shakespeares texter kommer dock att presenteras även om de inte är samma textutdrag som presenteras i de båda verken.

4.2.1 Uppgifter i *Svenska impulser 2*

Uppgifterna i *SI* är uppdelade i olika kategorier; ”samtala om texten”, ”diskutera”, ”skriv” och ”undersök”. Det finns ytterligare en kategori i läromedlet, ”agera.”⁵⁰ Denna uppgift presenteras dock inte till något av de textutdrag som är gemensamma för de två läromedlen. De olika uppgifternas omfång och uppgiftskategorier varierar mellan texterna.⁵¹ Detta ger också upphov till att eleverna eller lärarna kan välja vilka av uppgiftskategorierna som ska användas i undervisningen. Varje text inleds dock med uppgiften ”samtala om texten”.⁵² Det tydliggörs inte vem eleverna förväntas samtala med. Dessa uppgifter består av frågor till texten.

Den kategori som presenteras näst flest gånger är ”diskutera”. Uppgifterna i denna kategori skiljer sig åt både i omfång och i förekomst. Diskussionsuppgifter finns till sex av de åtta verk som presenteras i 4.1. De textutdrag som inte har denna uppgift är *Njals saga* och *Don Quijote*.

⁴⁹ Se bilaga 1

⁵⁰ Markstedt & Eriksson, 2014, s. 95

⁵¹ Se bilaga 2

⁵² Se bilaga 2

Uppgiften ”skriv” finns endast till tre av verken; *Den gudomliga komedin*, *Njals saga* och *Don Quijote*. De två textutdrag som inte hade ”diskutera” ersätts då med en skrivuppgift. Två av de fyra skrivuppgifterna hör samman med *Njals saga*.

De två sista uppgifterna ”tala” och ”undersök” förekommer tre respektive fyra gånger. Två av taluppgifterna presenteras till *Den gudomliga komedin* och den tredje till *Don Quijote*. Undersökningsuppgifterna presenteras till *Köpmannen i Venedig*, *Evig sommar*, *Don Quijote* och *Frankenstein*. Bilaga 2 presenterar alla uppgifter i helhet.

4.2.2 Uppgifter i *Metafor 2*

Uppgifterna i *MF* är uppdelade i kategorierna; ”fråga/frågor till texten”, ”skrivuppgift” och ”diskussionsuppgift”. Alla textutdrag har uppgiften ”fråga/frågor till texten”. Singularformen *fråga* förekommer endast en gång och är då kopplad till *Den gudomliga komedin* där endast en fråga ställs. Det ska dock uppmärksammas att det kortare utdraget ur *Frankenstein* endast har en fråga men det står ändå i plural, ”frågor till texten”.⁵³ Skrivuppgifterna förekommer i samband med senare fördjupningsuppgifter samt till *Den gudomliga komedin*. Det förekommer endast en ”diskussionsuppgift”, uppdelad i tre delar, och den hör samman med textutdraget till *Romeo och Julia*.

Det förekommer också en större uppgift i slutet av varje kapitel där eleverna ska genomföra ett flertal uppgifter kopplat till ett längre textutdrag. Fördjupningsuppgiften inleds med ”närma dig texten” som är olika uppgifter som eleverna ska göra under tiden de läser. Dessa uppgifter skiljer sig åt beroende på vilket verk uppgiften hör ihop med. De verk som presenteras i de tre epokerna som har undersökts är: *Decamerone*, *Hamlet* och *Frankenstein*. Uppgiften till *Decamerone* kommer inte att presenteras då denna text inte var gemensam för de två undersökta läromedlen. I ”närma dig texten”-uppgiften till *Hamlet* ska eleverna utgå från Aidan Chambers grundfrågor när de börjar läsa. Till utdraget ur *Frankenstein* ska de arbeta med loggskrivande som kallas ”Text och tanke”. Efter läsningen ska eleverna på olika sätt samarbeta med uppgiften som presenterades före läsningen, innan de går vidare till de övriga uppgifterna.⁵⁴ De uppgifterna som presenteras vidare är uppdelade i: ”Frågor till texten”, ”mellan raderna” och ”bortom raderna”. Därefter redovisas en ”skrivuppgift” som eleverna ska genomföra.⁵⁵

⁵³ Edvardsson, 2018, s. 148

⁵⁴ Edvardsson, 2018, s. 112, 160

⁵⁵ Se bilaga 3

I *MF* presenteras det oftast tydligt vem eleverna ska samarbeta med. I en av frågorna till *Njals saga* står det: ” [...] Gör ett förslag och läs sedan upp det för en klasskompis.”⁵⁶ I skrivuppgiften till *Hamlet* står det att eleverna ska efter genomförd uppgift: ” [...] låt[er] en klasskompis läsa igenom din text. Du läser under tiden kamratens text. [...] Skriv ner dina kommentarer och dela med din klasskompis. [...]”⁵⁷ Alla uppgifter presenteras i helhet i Bilaga 3.

Sammanfattningsvis har de båda läromedlen textfrågor, skrivuppgifter och diskussionsuppgifter även om de namnges olika. *Svenska impulser 2* har också taluppgifter men det saknar *Metafor 2*.

4.3 Likheter och skillnader i uppgifternas innehåll

Här presenteras innehållet i uppgifterna till de olika textutdragen för att visa likheter och skillnader mellan *Svenska impulser 2* och *Metafor 2*. Det redovisas både hur eleverna ska genomföra uppgifterna och vilket syfte de har. Alla uppgifter från *Svenska impulser 2* finns presenterade i Bilaga 2 och uppgifter i *Metafor 2* presenteras i Bilaga 3.

4.3.1 Medeltiden

I skrivuppgiften i *SI* till *Den gudomliga komedin* ska eleverna ”konstruera ett eget helvete och bestämma vilka som ska straffas där”.⁵⁸ Vidare ska de rangordna brotten efter vilka straff de själva tycker att brotten förtjänar. Detta presenteras som en enskild uppgift.⁵⁹ I *MF* ska eleverna till textutdraget ur Dante också göra en skrivuppgift. ”Skapa en egen trätt, där du placerar ut olika typer av syndare i de olika kretsarna. Vilka hamnar högst upp och vilka hamnar längst ner?”.⁶⁰ Vidare ska eleverna bilda en grupp och berätta om hur deras trättar blev. Sedan ska de tillsammans skapa en ny trätt. Denna trätt ska sedan redovisas för klassen och efter det ska eleverna individuellt fundera över hur den första trätten som de skapade enskilt skiljer sig från både Dantes trätt och gruppens. De ska dessutom reflektera över hur arbetet i gruppen fungerade och om de kunde enas.⁶¹ I båda läromedlen presenteras en skrivuppgift där eleverna ska skapa en egen helvetesträtt utifrån Dantes. Skillnaden är att i *SI*

⁵⁶ Se Bilaga 3

⁵⁷ Edvardsson, 2018, s. 113

⁵⁸ Se uppgiften i sin helhet i Bilaga 2

⁵⁹ Se Bilaga 2

⁶⁰ Se Bilaga 3

⁶¹ Se bilaga 3

ska detta göras enskilt och i *MF* presenteras det som en samarbetsuppgift i olika stadier. I *SI* är en av taluppgifterna istället en gruppuppgift.⁶²

Till *Njals saga* ställer båda läromedlen frågor till texten även om uppgiften kallas ”samtala om texten” i *SI*. Där står det i fråga nummer fyra att eleverna ska ge exempel på ”den dokumentära och korthuggna stil som utmärker den isländska sagan.”⁶³ I det andra läromedlet ska eleverna ge exempel på ”kännetecken som finns för isländska sagor.” Uppgiften syftar därmed till samma mål. Skillnaden är att i den tidigare ska eleverna ”välja ut några citat” och i den senare endast ge exempel. Det kan dock innebära att de exempel som eleverna ska ge är citat och därför kan uppgifterna uppfattas som identiska. Dock skiljer sig läromedlen åt i att det också presenteras två skrivuppgifter till texten i *SI* men det ställs endast tre frågor till texten i *MF*. I dessa skrivuppgifter ska eleverna individuellt skriva en nyhetsartikel samt ”skriv[a] om texten med samma knappa dialog som originalet men återge allt som Gunnar känner och tänker [...]”.

Den första frågan till *Völvans spådom* har ungefär samma syfte. Eleverna ska förklara hur världen uppstår utifrån texten. Det som skiljer sig är att de också ska redovisa hur världens slut skildras i *SI*. Dessutom ställs det endast en fråga i *SI* och i det andra läromedlet finns det fyra frågor och ytterligare ett textutdrag i uppgiften.⁶⁴

4.3.2 Renässansen

Inledningsvis är den stora skillnaden valet av textutdrag från Shakespeare. Uppgifternas omfång skiljer sig också. Till utdraget ur *Köpmannen i Venedig* som finns i *SI* ska eleverna ”samtala om texten”, ”diskutera” och ”undersök[a]”. Frågorna berör främst karaktärerna och deras upplevelser och känslor. Till sonetten *Evig sommar* ska eleverna endast ”samtala om texten” och ”undersök[a]” versmåttan i sonetten.⁶⁵ I *MF* finns det tre frågor till det kortare utdraget ur *Hamlet*. Till *Romeo och Julia* texten finns det både frågor och tre diskussionsuppgifter. I den första frågan ska eleverna hitta metaforer och liknelser i texten. I fråga två ska eleverna skriva en kärleksdikt till sin ”kille eller tjej eller blivande kille/tjej”. Eleverna får om hen vill ”gärna använda [...] bildspråk.” Diskussionsuppgiften, som består av tre uppgifter, berör olika kärleksskildringar. I alla dessa uppgifter ska eleverna utgå från sig själva och sina åsikter och därmed uppfattas dessa uppgifter som personliga för eleverna.⁶⁶

⁶² Se Bilaga 2

⁶³ Se Bilaga 2

⁶⁴ Se bilaga 2,3

⁶⁵ Se Bilaga 2

⁶⁶ Se Bilaga 3

I kapitlets slut presenteras en fördjupningsuppgift till det längre utdraget ur *Hamlet*. I uppgiften ”mellan raderna” ska eleverna förklara ”kopplingar till den kristna läran” och i *SI* ska de ”ge exempel på trakasserier som Shylock fått utstå för att han är jude.”⁶⁷ Likheten är att eleverna i båda läromedlen ska fundera utifrån ett religiöst perspektiv. Skillnaden är att de ska utgå från olika religioner. I övrigt skiljer sig uppgifterna åt. De fördjupningsuppgifter som finns i *MF* behandlar främst texten och sättet att berätta. Dock finns denna fråga också delvis presenterad till *Evig sommar* i det andra läromedlet där eleverna i viss mån ska reflektera över Shakespeares sätt att berätta.⁶⁸

Båda läromedlen presenterar samma del av verket ur *Don Quijote* även om textutdraget i *SI* är längre. De fyra frågorna som är kopplade direkt till texten berör relationen mellan Don Quijote och Sancho Panza samt hur ”Fallet med Rosinante” påverkar honom. Vidare ska texten jämföras med en annan text som presenteras. I taluppgiften ska eleverna tillsammans i par föra en debatt där de intar rollerna idealist och realist och i undersökningsuppgiften ska de analysera radarpar i medievärlden. Den sista uppgiften som är kopplad till textutdraget är en skrivuppgift där eleverna enskilt ska skriva om texten till en modern *Don Quijote* som strider mot en nutida ”väderkvarn”.⁶⁹ I *MF* ställs det endast frågor till textutdraget. De två första frågorna handlar om bokens genre, där eleverna ska förklara genredragen i textutdraget samt jämföra texten med texter från antiken och medeltiden. Den sista frågan handlar om Don Quijotes psyke.⁷⁰ Frågan kan liknas vid skrivuppgiften som finns i *SI*. ”Don Quijote slåss mot väderkvarnar men för honom är det jättar. Vad får en människa att gå in i en annan värld, alltså se saker på ett annat sätt än alla andra runt omkring?”, lyder frågan i *MF*.⁷¹ I skrivuppgiften står det: ”Vilka väderkvarnar finns det att kämpa mot idag? [...]. Skriv om Cervantes text så att den handlar om en modern Don Quijote, som i sällskap med en vän går i strid mot en ”väderkvarn” och som läsare kan känna igen idag.” Dessa uppgifter skiljer sig åt men samtidigt verkar det som syftet är detsamma. Elevernas uppgift är att reflektera över hur människan tänker och båda uppgifterna utgår från dagens samhälle. Kring uppgifterna i övrigt till detta textutdrag finns det fler skillnader än likheter mellan läromedlen.

Det sista gemensamma textutdraget för renässansen är *Hercules*. I *SI* ska eleverna ”samtala om texten” samt ”diskutera”. I *MF* ställs det sex frågor till texten. Gemensamt för uppgifterna i de båda läromedlen är att de ska finna renässansideal i textutdragen men i *MF*

⁶⁷ Se Bilaga 3 samt 2

⁶⁸ Se bilaga 3 samt 2

⁶⁹ Se Bilaga 2

⁷⁰ Se Bilaga 3

⁷¹ Se Bilaga 3

ges eleverna ett tips om att utgå från ”intresset för antiken.” I *SI* berör frågorna innehållet och i *MF* behandlar frågorna främst textens uppbyggnad. Dessutom ställer *MF* en fråga kring språkförändringar. Eleverna ska också skriva en modern version av texten likt den som *SI* hade till *Don Quijote*.⁷²

4.3.3 Romantiken

Till kapitlen om romantiken finns det två gemensamma texter för läromedlen. I *SI* presenteras det samtalsfrågor, en diskussionsuppgift samt en undersökningsuppgift till *Frankenstein*.⁷³

Som resultatet visade i 4.1 är det samma del av texten som presenteras i de två läromedlen.

Till det kortare textutdrag som finns i *MF* ställs det en fråga där eleverna ska fundera över varför Victor Frankenstein ”flyr från sin skapelse.” Samma fråga ställs sedan i fördjupningsuppgiftens del ”mellan raderna.”⁷⁴ Uppgifterna i *SI* och fördjupningsuppgifterna i *MF* fokuserar inte på samma sak i textutdraget även om utdraget är samma. I den andra samtalsfrågan i *SI* ska eleverna reflektera över ett citat om livets tillfälligheter och i uppgiften ”mellan raderna” i *MF* ställs frågan: ”Livet som Frankenstein har skapat är inte riktigt så som han tänkt sig. Hur ser man det i texten?”

I diskussionsuppgiften i *SI* ska eleverna utgå från romantikens *typiska* [min kursivering] dubbelgångarmotiv och i *MF* ska de förklara varför *Frankenstein* ingår i skräckgenren.⁷⁵ Det innebär att båda läromedlen har en uppgift som berör genre och dess drag.

Johan Stagnelius dikt *Till förruttnelsen* återges i båda läromedlen. *SI* har både samtalsfrågor till textutdraget samt en diskussionsuppgift, där eleverna tillsammans ska jämföra likheter och skillnader med en text som presenterats tidigare i kapitlet. Frågorna till texten berör döden, dödslängtan och en fråga handlar om en utopisk värld. Eleverna ska också fundera över ett citat.⁷⁶ I *MF* ska eleverna beskriva diktens handling och uppbyggnad samt leta genredrag från romantiken. De ska också fundera över Stagnelius sätt att använda sig av motsatser.⁷⁷ Resultatet visar att dessa uppgifter saknar likheter.

I slutet av varje kapitel i *MF* ska eleverna granska sitt eget arbete relaterat både till det centrala innehållet och kunskapskraven. Detta är ytterligare uppgifter som rör de redovisade kapitlen och trots att det inte är en gemensam uppgift ska det uppmärksammas.⁷⁸

⁷² Se Bilaga 2,3

⁷³ Se Bilaga 2

⁷⁴ Se Bilaga 3

⁷⁵ Se Bilaga 2,3

⁷⁶ Se Bilaga 2

⁷⁷ Se Bilaga 3

⁷⁸ Se 3.2.2

Sammanfattningsvis tyder ovanstående undersökning på att det finns både lika och olika uppgifter. Resultatet visar att uppgifter som är samma i de båda läromedlen kan vara olika i sitt innehåll. Det visar också att uppgifter som är olika kan syfta till samma mål. Det finns ytterligare en skillnad i läromedlens uppgifter då eleverna ska kontrollera sitt eget genomförande i varje kapitel *MF*.

5 Diskussion

Avsnitt 5.1 diskuterar studiens resultat i relation till den tidigare forskning som redovisas i avsnitt 2.3 samt de delar ur styrdokumentet som presenteras i avsnitt 2.2. I avsnitt 5.2 görs det en sammanfattning av det som framkom under diskussionen av resultatet. Avsnitt 5.3 diskuterar hur metoderna som användes i studien fungerade och i avsnitt 5.4 görs en didaktisk diskussion med hänvisning till studiens inriktning.

5.1 Resultatdiskussion

Textutdrag

Resultatet visar att läromedlen delvis presenterar samma verk och författare men att de ändå är få. Av 25 respektive 15 var det endast 7 stycken som var gemensamma. Detta inkluderar dock inte det faktum att båda läromedlen hade med texter av Shakespeare och inte heller de texter som presenterades i antologin *Upplev litteraturen 2* eller *lästipsen* i *MF*. Malmgren skriver att det ofta finns färdiga läromedelspaket och *SI* ingår i ett sådant även om det inte framgår tydligt utifrån bokens baksida.⁷⁹ Därför är det inte heller möjligt att uttrycka sig om *SI* som ett fullständigt läromedel, då endast en del av läromedelspaketet har undersökts i denna studie. Samtidigt innebär detta inte att studien saknar relevans. Svensson menar att det ska vara möjligt att ta bort eller lägga till material till ett fungerade läromedel.⁸⁰

Det som är intressant att reflektera över är hur de presenterar de gemensamma textutdragen. *SI*'s utdrag är ofta långa medan *MF* presenterar kortare utdrag. Detta trots att den tidigare har fler textutdrag totalt. Samtidigt har *SI* större omfång än det andra läromedlet vilket kan vara förklaringen till att fler texter presenteras.⁸¹ Dock ska det uppmärksammas att *MF* väljer att ha ett längre textutdrag i slutet av varje kapitel. Johansson Harrie skriver i sin undersökning att när läromedelsgranskningen avvecklades kom kontrollen att tillfalla konsumenterna och marknadens producenter vilket också är det som Svensson diskuterar

⁷⁹ Malmgren, 1999, s. 103; Se avsnitt 3.1.1

⁸⁰ Svensson, 2011 s. 297–299

⁸¹ Se avsnitt 3.1.1, 3.1.2

kring i hur läromedel väljs ut i skolorna.⁸² Likheterna mellan läromedlen skulle kunna bli fler om också lästipsen i Bilaga 1 från *MF* hade jämförts med textutdragen i *SI*. Dessa likheter, även om det är påfallande få, visar att marknadens producenter har någon form av gemensamt stoff som de utgår från trots att läromedlen är tryckta hos olika förlag.

Uppgifter

Läromedlen presenterar liknande uppgifter till textutdragen men hur ofta de förekommer skiljer sig åt mellan dem. Samtidigt uppfattas det som *MF* har tydligare instruktioner till skrivuppgifterna där det står tydligt när eleverna förväntas samarbeta med någon. De längre fördjupningsuppgifterna är väldigt pedagogiska⁸³ och eleverna får en stegvis instruktion. Till den längre *Hamlet* texten står det exempelvis efter skrivuppgiften: ”Nästa steg blir att du låter en klasskompis läsa igenom din text. Du läser under tiden kamratens text. [...]”⁸⁴

Svensson skriver att ett läromedel ska kunna kompletteras men det ska också vara möjligt att välja bort material.⁸⁵ Då *SI* oftast inte skriver ut hur uppgifterna ska genomföras, om arbetet ska göras enskilt eller tillsammans med en klasskompis, innebär det att lärare kan välja det själva. Det innebär att de kan bestämma om eleverna ska genomföra exempelvis kamratrespons eller om de ska arbeta enskilt, i par eller i grupp utan att läromedlet föreskriver en viss metod. Då de två läromedlen också presenterar olika uppgifter till textutdragen kan läraren välja vilken eller vilka som lämpar sig för klassen. Svensson menar också att det viktigaste är att ett läromedel underlättar elevernas inläring och uppfyller deras intressen.⁸⁶ Samtidigt skriver Malmgren att risken med att läromedelsförlagen menar att de har material som täcker ämnet och kursen blir att lärarens främsta uppgift blir att planera, övervaka och betygsätta. Hon skriver också att lärare erbjuds att göra sig fria från ansvar över kursen.⁸⁷ Det faktum att instruktionerna inte är stegvis uppställda som i *MF* innebär dock att lärare också måste agera gentemot de uppgifter som finns i *SI*. I *MF* hävdar Edvardsson att uppgifterna är kopplade till de centrala innehåll som finns i kursen. Dessutom avslutas varje kapitel med att eleverna själva ska kontrollera hur det gick för dem, då både det centrala innehållet och kunskapskraven presenteras i slutet av varje kapitel.⁸⁸ Med hänvisning till detta samt att uppgifterna är mycket pedagogiskt förklarade skulle det kunna medföra att läraren faktiskt

⁸² Johansson Harrie, 2009, s. 13–14; Svensson, 2011 s. 297–299

⁸³ *Pedagogiska* syftar här till tydliga förklaringar angående hur och med vem eleverna ska genomföra uppgifterna. Se exempelvis avsnitt 4.3.1 samt 4.2.2

⁸⁴ Se Bilaga 3

⁸⁵ Svensson, 2011 s. 297–299

⁸⁶ Svensson, 2011 s. 297–299

⁸⁷ Malmgren, 1999, s. 104

⁸⁸ Se 3.2.2

blir fri från ansvar som Malmgren hävdar. Dock ingår *MF* inte i något läromedelspaket som *SI* gör och därför kan det inte dras slutsatser kring *SI* som fullständigt läromedel utifrån denna undersökning. Det som finns i det undersökta läromedlet tyder på att läraren behöver ta fler beslut kring genomförandet samt bedömningen av uppgifter i *SI* gentemot de uppgifter som finns i *MF*.

I de läromedel som Ullström undersökte var likheten att de innehåller diskussionsfrågor, studiefrågor eller andra liknande uppgifter som ska användas till förståelse av läromedlet i sig men också de textutdrag som finns i den. Han hävdar att forskare anser att skolan är en uppgiftkultur och att detta framkommer tydligt i läromedel. Resultatet visar också att det förekommer i de läromedel som undersökts i denna studie då alla textutdrag har minst en uppgift till eleverna. Detta trots att Ullströms studie behandlar Lgy 94.⁸⁹ Detta har alltså inte ändrats genom införandet av den nya läroplanen, Lgy11. Vidare skriver Ullström att det finns uppgifter som kräver att eleverna samarbetar för att förstå en text. Detta skiljer sig i de två läromedel som undersökts i denna studie. I de uppgifter som *SI* presenterar för textförståelse preciseras det inte om eleverna ska diskutera tillsammans med en kamrat eller om samtalsfrågorna ska besvaras enskilt. I diskussionsuppgiften till *Till förruttnelsen* står det tydligt att eleverna ska ”diskutera med en kamrat.” Detsamma gäller undersökningsuppgiften till *Don Quijote* men i denna uppgift ska eleverna undersöka ”radarpar” och även om de ska försöka se om dessa par har drag från relationen mellan Don Quijote och Sancho Panza tyder det på att denna uppgifts syfte inte är textförståelse.⁹⁰

I instruktionerna till uppgifterna i *MF* ska eleverna ofta ta hjälp av klasskamrater och ge respons eller redovisa sina uppgifter för varandra. Dock förekommer det inte uppgifter där eleverna tillsammans ska diskutera textens betydelse samtidigt förväntas eleverna ändå samarbeta mer än i *SI*. I den första skrivuppgiften som presenteras till *Den gudomliga komedin* ska eleverna arbeta både enskilt och i grupp. Eleverna ska självständigt fundera över vilka skillnader som finns i den egna tratten gentemot tratten i texten. Det innebär då att den del av uppgiften som syftar till textförståelse är en självständig uppgift.⁹¹

Det som skiljer sig från Ullströms undersökning är att förekomsten av par- och gruppuppgifter som syftar till textförståelse inte är vanligt i de undersökta läromedlen.

⁸⁹ Ullström, 2009 s. 118–121

⁹⁰ Se Bilaga 2

⁹¹ Se Bilaga 3

Styrdokument

Skolverket menar att undervisningen ska planeras utifrån ämnets syfte och mål. Det centrala innehållet består av det ämnesinnehåll som eleverna ska arbeta med och är inte arbetsområden i undervisningen. Vidare är kunskapskraven endast ett verktyg för betygssättning.⁹²

Nedan redovisas läromedlens uppgifter i relation till ämnets syfte och det centrala innehållet som presenterades i avsnitt 2.2. Uppgifterna presenteras inte nödvändigtvis i kronologisk ordning som det gjordes i resultatet. Då resultatet visade att det finns både likheter och skillnader i uppgifterna till samma textutdrag kommer några att presenteras i relation till samma del av styrdokumentet. De uppgifter som skiljde sig åt kommer att presenteras i relation till andra textutdrags uppgifter. Dessutom kan några av uppgifterna redovisas i relation till både ämnets syfte och centrala innehåll beroende på dess utformning. Först presenteras ämnets syfte och vidare det centrala innehållet i Svenska 2. Detta är också beroende på uppsatsens omfång då det av utrymmesskäl inte hade varit möjligt att upprepa styrdokumentens olika delar i samband med varje uppgift som relateras till dem.

Uppgifterna till *Den gudomliga komedin* som i resultatet visade att de var lika i de båda läromedlen är ett exempel på ämnets syfte att: ”sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, intressen [...]”. Eleverna ska utgå från hur de själva väljer att rangordna brott i samhället och därmed kan uppgifterna i läromedlen också relateras till att ”[...] utmana eleverna till nya tankesätt och därmed stödja deras personliga utveckling.” De ska dessutom samarbeta i uppgiften i *MF* och därmed övar de också ”förståelse av andra människors erfarenheter [...] [och] tankar.” I den enskilda uppgiften ska eleverna individuellt fundera över hur deras trätt skiljer sig från Dantes och därmed ”utvecklar [de] förmåga att använda skönlitteratur [...] som källa till självinsikt.” Samtidigt hävdar författaren till *MF*, Jenny Edvardsson, att hennes läromedel utgår från det centrala innehållet.⁹³ Om denna uppgift ska förankras till det centrala innehållet som presenteras i bakgrunden, vilka är samma som Edvardsson presenterar i alla de redovisade kapitlens slut, menar jag att uppgiften tappar en del av sitt syfte.⁹⁴ Enligt Skolverket innefattar det centrala innehållet det ämnesinnehåll som eleverna ska arbeta med men undervisningen måste också planeras utifrån ämnets syfte och mål.⁹⁵ Det tyder dock på att Edvardssons uppgifter också relateras till ämnets syfte även om hon själv inte menar detta. Det finns också andra uppgifter som relaterar till ämnets syfte att undervisningen i svenska

⁹² Skolverket, 2019, [Hämtad 190429]

⁹³ Se 3.2.2

⁹⁴ Skolverket, 2011, s. 169; Edvardsson, 2011, s. 115

⁹⁵ Skolverket, 2019

ska ”leda till att eleverna utvecklar förmåga att använda skönlitteratur [...] som källa till självinsikt och förståelse av andra människor [...] tankar och föreställningsvärldar.”⁹⁶ Skrivuppgiften i *SI* och den sista frågan i *MF* till *Don Quijote* om människans sätt att tänka och agera kan relateras till detta syfte. Det har tidigare presenterats att dessa uppgifter också tycks likna varandra.⁹⁷ Syftet med uppgifterna som framkom tidigare är att elevernas uppgift är att reflektera över hur människan tänker och detta är ett tydligt exempel på att öva ”[...] förståelse av andra människors erfarenheter, livsvillkor, tankar och föreställningsvärldar.” I synnerhet övas förmågan att förstå andras ”föreställningsvärldar”. Dessutom ska undervisningen ”utmana eleverna till nya tankesätt och öppna för nya perspektiv.”

I många av de uppgifter som presenteras ska eleverna besvara frågor utifrån sig själva eller ta ställning i olika dilemman. Detta kan vara ett sätt att närma sig ämnets syfte ”använda litteratur [...] som källa till självinsikt.” De ska dessutom ”få möta olika typer av skönlitteratur och [...] texter samt få sätta innehållet i relation till egna erfarenheter [och] intressen [...]” I en uppgift till *Romeo och Julia* ska eleverna reflektera över kärlek och deras egen inställning till detta. De ska dessutom skriva en text till en riktig eller fiktiv partner. Förutom att eleverna då ska öva på att skriva dikter, och ”gärna använda sig av bildspråk”, ska de också utgå från sig själva när de ska göra denna kärleksförklaring.⁹⁸ Genom att utgå från *Romeo och Julia* vid skapandet av egen text samt genom de olika diskussionsuppgifterna uppfyller eleverna dessa syften.

Båda läromedlen innehåller uppgifter där eleverna ska utgå från sig själv och sina egna värderingar. Dock tolkas det som att uppgifterna kan uppfattas som mer personliga i *MF*. Till bortom raderna uppgiften till *Frankenstein* uppmanas eleverna att se på en trailer till en skräckfilm och ska därefter besvara frågorna: ”Är den läskig? Blev du rädd?”⁹⁹ Denna uppgift är personlig för eleverna och berör deras åsikter och känslor. Uppgifterna i *SI* uppfattas mer som reflektionsuppgifter där eleverna ska göra en värdering utifrån sig själva. I diskussionsuppgiften till *Hercules* ska eleverna fundera över ”vilka [som] är vår tids frestelser och fallgropar” och om det ”går att kombinera nöjen och studier på ett bra sätt?”¹⁰⁰ I denna uppgift ska eleverna utgå från texten ”som källa till självinsikt.”¹⁰¹ Dessa uppgifter kan också relateras till ämnets syfte att ”[...] stimulera elevernas lust att tala, skriva, läsa och lyssna och

⁹⁶ Skolverket, 2011, s. 160

⁹⁷ Se 4.3.2

⁹⁸ Se Bilaga 3

⁹⁹ Se Bilaga 3

¹⁰⁰ Se Bilaga 2

¹⁰¹ Skolverket, 2011, s. 160

därmed stödja deras personliga utveckling.” samt ” [...] få möta olika typer av skönlitteratur och andra typer av texter samt få sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, intressen och den egna utbildningen.”¹⁰²

Det långa centrala innehåll som presenteras först i 2.1.4 kommer att delas upp i mindre avsnitt för att ge tydliga exempel från läromedlen. ”Svenska och internationella författarskap, såväl kvinnliga som manliga [...]” visas det tydliga exempel på med hänvisning till de verk som presenterades i avsnitt 4.2. Studien utgår inte från ett genusperspektiv och därför görs ingen längre diskussion kring detta. Dock presenteras båda könen och detta tyder på läromedlen är förankrade i detta centrala innehåll. Det presenteras dessutom både svenska och internationella verk. Det finns också ett flertal uppgifter i de båda läromedlen som knyter an till detta centrala innehåll men också till: ” [...] skönlitterära verk, vilket även inkluderar teater samt film och andra medier, från olika tider och epoker.” Exempelvis i undersökningsuppgiften till *Köpmannen i Venedig* där eleverna ska använda sig av internet för att ” [...] ta reda på hur några uppmärksammade uppsättningar i Sverige av [...] [pjäsen] mottogs och vilka reaktioner pjäserna mötte.” I *MF* ska eleverna i en av fördjupningsuppgifterna ”Kolla in trailern till filmen ”Det” [...]”. Båda dessa uppgifter ”inkluderar teater samt film [...]”. Skillnaden är att i *SI* ska de inte själva se pjäsen men i *MF* ska de ”kolla in trailern.”¹⁰³

”Relationen mellan skönlitteratur och samhällsutveckling, dvs. hur skönlitteraturen har formats av förhållanden och idéströmningar i samhället och hur den har påverkat samhällsutvecklingen.” finns presenterade i ett flertal uppgifter.¹⁰⁴ I båda läromedlen ska eleverna förklara och ge exempel på typiska stildrag som finns för den isländska sagan till utdraget ur *Njals saga*. Detta förankras i ”idéströmningar i samhället.” En liknande uppgift finns till *Hercules*, där eleverna i båda läromedlen ska hitta renässansideal i textutdragen. Skillnaden är att i *MF* tipsas eleverna om att tänka utifrån ”exempelvis intresset för antiken.” I *MF* ska eleverna också besvara frågan om hur textutdraget ur *Don Quijote* visar att det är en pikareskroman samt jämföra utdraget med texter från tidigare epoker för att se vilka skillnader som finns i ”den första moderna romanen”, som *Don Quijote* är. Till *Frankenstein* ska eleverna ge exempel från texten som visar att boken ”räknas till skräckgenren.” och en likande fråga ställs till *Till förruttnelsen*, där eleverna ska ”finna spår från romantiken”.¹⁰⁵

¹⁰² Skolverket, 2011, s. 160

¹⁰³ Se Bilaga 2, 3

¹⁰⁴ Skolverket, 2011, s. 169

¹⁰⁵ Se Bilaga 3

I *SI* berör diskussionsuppgiften till *Frankenstein* ”en idé under romantiken”, nämligen dubbelgångarmotivet som eleverna ska utgå ifrån när de ”tillsammans med en kamrat [gör] en tolkning av utdraget [...]”, vilket också knyter an till detta centrala innehåll.

Det centrala innehållet: ”Skönlitterära verkningsmedel. Centrala litteraturvetenskapliga begrepp och deras användning”, visar sig också på olika sätt i de två läromedlen.¹⁰⁶ Uppgiften i *SI* där eleverna ska undersöka om *Evig sommar* följer normen för hur sonetten vanligtvis skrivs kan vara ett exempel. Likaså diskussionsuppgiften till *Frankenstein* där eleverna ska tolka textutdraget från ett dubbelgångarmotiv. Denna uppgift presenterades också i samband med det andra centrala innehållet för litteraturhistoria. Det förankras också till detta innehåll genom begreppet dubbelgångarmotiv som kan uppfattas som ett litteraturvetenskapligt begrepp och därmed ges uppgiften stöd två gånger i det centrala innehållet.¹⁰⁷ I *MF* ska eleverna till utdraget ur *Hercules* och *Romeo och Julia* hitta exempel på bildspråk, vilket innebär att även dessa uppgifter finns förankrade till fler delar i styrdokumentet. I den sista frågan i *MF* till *Völvans spådom* ska eleverna hitta exempel i texten för att visa att detta är en muntlig berättelse. De ska både undersöka formen och språket samt ge exempel på bland annat ordval och stilfigurer.¹⁰⁸

Båda läromedlen har också koppling till andra centrala innehåll i kursen Svenska 2. I *SI* finns det flera uppgifter som bygger på att eleverna ska använda sig av citat vilket berör ”uppbyggnad, språk och stil i olika typer av texter samt referat och kritisk granskning av texter.” I *MF* handlar en av frågorna till textutdraget ur *Hercules* om att eleverna ska ge exempel på språkförändring vilket kan syfta till det centrala innehållet: ”språkförhållanden i Sverige och övriga Norden [...]”.¹⁰⁹ Eleverna ska också med inspiration från textutdraget ur *Njals saga* skriva en nyhetsartikel i *SI*, vilket också är ett sätt att lära sig ”stil i olika typer av texter.”

I *SI* ska eleverna ”förbereda en kort debatt” som ska spelas upp för klassen. I debatten ska de inta rollerna idealist och realist. Att debattera bygger på att argumentera och därmed övar eleverna också på ”muntlig framställning av [...] argumenterande slag i och inför grupp”. Enligt resultatet fanns det inga taluppgifter i *MF*. Dock ska eleverna enligt styrdokumentet också öva på ”skriftlig framställning av [...] argumenterande text.”, vilket de ska göra i *MF*. I skrivuppgiften till *Frankenstein* ska de skriva fem meningar som inleds med

¹⁰⁶ Skolverket, 2011, s. 169

¹⁰⁷ Bilaga 2

¹⁰⁸ Se Bilaga 3

¹⁰⁹ Skolverket, 2011, s. 169

”Jag tror att...”, när de resonerar kring varför ”människor dras till det obehagliga och läskiga [...]”. Detta skulle kunna uppfattas som en form av argumentation även om ordvalet ”tror” då hade kunnat ersättas med exempelvis ”tycker” eller ”anser”. Denna uppgift ska sedan redovisas muntligt och då kan det hävdas att detta är en muntlig argumentation. Med hänvisning till att eleverna ska upprepa ”Jag tror att...” fem gånger skriver Edvardsson att eleverna ”tar hjälp av det som kallas anafor”, vilket kan uppfattas som ”normer och stildrag som hör till [texttypen].”¹¹⁰

5.2 Slutsats

Resultatet och diskussionen visar att majoriteten av textutdragen i *SI* är längre än i det andra läromedlet. Detta kan bero på att omfånget är större. Samtidigt innehåller slutet av varje kapitel som undersökts ett längre textutdrag i *MF*. Undersökningen visar också att även om läromedlen är tryckta på olika förlag verkar de utgå från ett gemensamt stoff när de väljer vilka verk och författare som ska ingå i läromedlen. Det visar sig dock att av de verk som presenteras är det ändå ett relativt få som är gemensamma. I uppgifternas utformning och instruktioner framkommer det tydligt med vem och hur eleverna ska genomföra uppgifter i *MF*. Diskussion indikerar också att *MF* ger större upphov till att lärare kan köpa sig fria från ansvar i undervisningen. Trots att det saknas taluppgifter i *MF* innehåller ändå andra uppgifter delar där eleverna ska genomföra talövningar.

Relaterat till styrdokumentet visar diskussionen att även om det finns liknande uppgifter till samma textutdrag i de båda läromedlen är det innehållet som påverkar om de har utformats från ämnets syfte eller centrala innehåll när de har konstruerats. Dock visar det sig också att en uppgift kan relateras till båda delarna eller till flera syften och centrala innehåll.

Diskussionen tyder även på att de centrala innehåll som inte är direkt kopplat till litteraturhistoria kan finnas i uppgifter som hör till dessa avsnitt.

¹¹⁰ Se Bilaga 3; Skolverket, 2011, s. 169

5.3 Metoddiskussion

Genom användningen av både kvalitativa och kvantitativa metoder kunde studiens syfte uppfyllas. Det hade dock varit möjligt att inrikta sig på ett mindre område och därmed minska antalet metoder och göra en djupare studie kring exempelvis likheter och skillnader gällande läromedlens textutdrag. Det skulle då också vara möjligt att jämföra med ytterligare undervisningsmaterial.

Kombinationen av innehållsanalys och kvantitativ litteraturforskning lämpade sig väl för studien. För att se vilka textutdrag som läromedlen presenterade krävdes det att innehållet undersöktes. Det hade också med hänvisning till uppsatsens omfång varit svårt av utrymmesskäl att redogöra för detta utan att använda siffror i resultatet. Det bidrar till ytterligare tydlighet i jämförelsen av läromedlens presenterade textutdrag.

Kvalitativ innehållsanalys som är en form av texttolkning har som svaghet att den bidrar till att studien kan uppfattas som subjektiv. Det visade sig främst i tolkningen av uppgifterna och dess syften. Det krävdes dock en tolkning för att se om det fanns likheter och skillnader mellan uppgifterna då det inte är sannolikt att läromedelsförfattarna använder exakt samma ord vid utformandet av sina uppgifter.

Trots att läromedlen skiljde sig åt i omfång var de ändå lika i sin utformning. Därför fungerade den komparativa metoden väl i denna studie. Om endast ett läromedel hade undersökts hade studiens validitet minskat och studiens resultat hade inte blivit lika intressant.¹¹¹

Sammanfattningsvis fungerade metoderna väl tillsammans och bidrog till att studiens syfte uppfylldes.

5.4 Didaktisk diskussion

Som blivande lärare i svenska bidrog denna studie till att förstå att läromedel är både lika och olika. Trots att samma textutdrag presenteras kan uppgifternas syften innebära att eleverna inte får samma kunskap kring verken. Detta är intressant och ökar förståelsen kring textanalys generellt i undervisning och det bidrog med intressanta tankar till lektionsplaneringar i framtiden. Den tidigare forskningen kring läromedel bidrog också till att jag blivit mer kritisk och kommer uppmärksamma vilka som faktagranskat läromedlen innan jag använder dem i

¹¹¹ Begreppet validitet syftar till om uppsatsen mäter det som den avses mäta, d v s studiens trovärdighet. Nationalencyklopedin, *Validitet*, <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/validitet> [Hämtad 190520]

min undervisning. Studien bidrog också till förståelse för betydelsen att kombinera läromedel med andra texter och undervisningsmaterial för en lyckad inläring hos eleverna.

Sammanfattning

Syftet med uppsatsen var att genom en komparativ analys se vilka författare och verk som var gemensamma för två läromedel i Svenska 2. Uppsatsen skulle också undersöka vilka uppgifter som fanns till de gemensamma textutdragen samt om det fanns likheter och skillnader kring dess innehåll. För att uppnå studiens syfte användes både kvantitativ och kvalitativ metod. Förutom kvantitativ litteraturforskning och komparativ metod användes också kvantitativ och kvalitativ innehållsanalys.

Undersökningen visade att det fanns gemensamma textutdrag i läromedlen *Svenska Impulser 2* och *Metafor 2* även om det är få som är gemensamma, vilket kan tyda på att det finns ett gemensamt stoff som läromedelsförfattare utgår från när de producerar läromedel.

Studien pekade dock på att om antologitexter och lästips från läromedlen hade presenterats kunde de gemensamma antalet texter blivit fler. Vilka uppgifterna som presenterades i de båda läromedlen var lika även om de inte kallades för samma sak. Det saknades dock taluppgifter i *Metafor 2*. Det visade sig också att det fanns både likheter och skillnader mellan uppgifterna i läromedlen samt att uppgifter som inte är till samma verk ändå kan ha samma syfte och relateras till samma del i styrdokumentet.

Det visade sig dessutom att de tre kapitlen som undersöktes stöds i styrdokumentet gällande de krav som finns för utformningen av litteraturhistoria. Dock visade studien också att uppgifterna relaterar till övriga centrala innehåll för kursen Svenska 2 samt svenskämnets syfte.

För att göra studien mer trovärdig krävdes det bilagor som utgjorde en del av resultatet. Dessa bidrog till att ingen uppgift behövde utelämnas och innebär att den som läser studien kan se alla uppgifter i sin helhet utan att ha tillgång till läromedlen.

6 Referenser

Referenser

Undersökta läromedel

Jenny Edvardsson, *Metafor 2. Svenska 2 för gymnasiet*, Malmö: Gleerups utbildning AB, 2018

Carl-Johan Markstedt & Sven Eriksson, *Svenska impulser 2*, Stockholm: Sanoma Utbildning AB 2014 (Andra upplagan, Fjärde tryckningen)

Litteratur

Boréus, Kristina & Bergström, Göran, *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (Red.) 4. uppl., Lund: Studentlitteratur 2018

Lennart Hellspång, *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur 2001

Anna Johansson Harrie, *Staten och läromedlen: en studie av den svenska statliga förhandsgranskningen av läromedel 1938–1991*. Linköping: Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköping universitet 2009

Lena Kjersén Edman, *Tala om böcker. Boksamtal på bibliotek, i skola och på nätet*. Lund: BTJ Förlag, 2013

Gun Malmgren, *Svenskämnets identitetskriser – moderniseringar och motstånd* I Jan Thavenius *Svenskämnets historia* (s. 90–118) Lund: Studentlitteratur 1999

Anna Nordlund, *Varför litteraturvetenskap? En ämnesintroduktion för nya studenter*, Lund: Studentlitteratur AB, 2013

Skolverket, *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: 2011

Skolverket, 2015, *Vad är läromedel?* (Skolverket 2019, e-post)

Ann-Christine Svensson, *Hur används läroboken?* I Niklas Ammert *Att spegla världen. Läromedelsstudier i teori och praktik* (Red.) (s. 295–315) Lund: Studentlitteratur 2011

Jan Trost, *Enkätboken*. 5 uppl. Lund: Studentlitteratur 2016

Sten-Olof Ullström, *Frågor om litteratur – om uppgiftkulturen i gymnasieskolan* I Lena Kåreland *Läsa bör man? Den skönlitterära texten i skola och lärarutbildning* (s. 166–143). Stockholm: Liber 2009

Webbaserade källor och publikationer

Blogg

Jenny Edvardsson, ”Utmärkelser”, *Jenny Edvardsson*,
<https://jennyedvardsson.se/utmärkelser-2/> [Hämtad 100415]

Blogg

Jenny Edvardsson, *Jenny på Wendes*,
<http://jennypawendes.blogspot.com/> [Hämtad 190415]

Facebookgrupp, *Svensklärarna*

<https://www.facebook.com/groups/169588807072/> [Hämtad 190425]

Lärarnas tidning

Rickard Vinde, (2018, augusti, 27) Lärarbristen gör läromedel extra viktiga
<https://lararnastidning.se/lararbristen-gor-laromedlen-extra-viktiga/> [Hämtad 190506]

Nationalencyklopedin, Uppslagsverk, *Innehållsanalys*,

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/inneh%C3%A5llsanalys>
[Hämtad 190516]

Nationalencyklopedin, Uppslagsverk, *Kvalitativ metod*,

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kvalitativ-metod> [Hämtad 190513]

Nationalencyklopedin, Uppslagsverk, *Kvantitativ litteraturforskning*,

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kvantitativ-litteraturforskning>
[Hämtad 190507]

Nationalencyklopedin, Uppslagsverk, *Kvantitativ metod*,

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kvantitativ-metod>
[Hämtad 190507]

Nationalencyklopedin, Uppslagsverk, *Validitet*,

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/validitet> [Hämtad 190520]

Skolverket, (2019, januari, 7) *Så använder du läroplanen, examensmålen och ämnesplanerna.*

<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/sa-anvander-du-laroplanen-examensmalen-och-amnesplanerna>
[Hämtad 190429]

Vetenskapsrådet, *God forskningsetik*, <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>,
[Hämtad 190507]

Bilagor

Bilaga 1 Textutdrag i läromedlen

Svenska impulser

Medeltiden

Jan Guillou *Vägen till Jerusalem*

Den poetiska Eddan: Völvans Spådom

Den poetiska Eddan: Hávamål

1200-talet *Njals saga*

Raymond Chandler *Den stora sömnen*

Heliga Birgitta *Uppenbarelse*

Dante Alighieri *Den gudomliga komedin*

Utdrag i antologi

Tristan och Isolde

Giovanni Boccaccio *Decamerone*

Antal texter: 9 st.

Renässansen

Erasmus av Rotterdam *Dårskapens lov*

Francois Rabelais *Den store Gargantuas förskräckliga leverne*

Pär Lagerkvist *Dvärgen*

Niccoló Machiavelli *Fursten*

Miguel de Cervantes *Don Quijote*

Martin Kellerman *Rocky 10 år*

William Shakespeare *Evig sommar, Köpmannen i Venedig*

Agneta Horn *Beskrivning över min eländiga och mycket vedervärdiga vandringstid*

Georg Stiernhielm *Hercules*

Utdrag i antologi

Sonetter av Francesco Petrarca & Malte Persson

Sophia Elisabeth Brenner

Antal texter: 13 st.

Metafor 2

Medeltiden

Bernart de Ventadorn *Min själ är rusig*

Dante Alighieri *Den gudomliga komedin*

Giovanni Boccaccio *Decamerone*

Christine de Pizan *Kvinnostaden*

Njals saga

Den poetiska Eddan: Völvans spådom

Lästips

Tristan och Isolde

Heliga Birgittas uppenbarelser

Rolandssången

Antal texter: 6 st.

Renässansen

William Shakespeare *Hamlet, Romeo och Julia*

Miguel de Cervantes *Don Quijote*

Georg Stiernhielm *Hercules*

Lästips

Francois Rabelais

Antal texter: 5 st.

Romantiken

Johan Wolfgang von Goethe *Den unge Werthers lidanden, Älvkungen*

Inger Edelfeldt *Breven till nattens drottning*

Johan Keats *Ode till en grekisk urna*

Johan Stagnelius *Till förruttnelsen*

Mary Shelley *Frankenstein*

Bram Stoker *Dracula*

Johan Ajvide Lindqvist *Låt den rätta komma in*

Utdrag i antologi

William Wordsworth *Påskiljorna*

Edgar Allan Poe *Den svarta katten*

Antal texter: 10 st.

Totalt antal textutdrag i Svenska impulser 2 (exklusive utdrag i antologi):
25 st.

Totalt antal textutdrag i Metafor 2
(exklusive lästips): 15 st.

Totalt gemensamt textutdrag i läromedlen: 7 st.

Romantiken

Edgar Allan Poe *Den svarta katten*

Mary Shelley *Frankenstein*

Lord Byron *She walks in beauty*

H C Andersen *Den grimme älling*

Johan Stagnelius *Till förruttnelsen*

Lästips

Alexandre Dumas *De tre musketörerna*

Elias Lönnroth *Kalevala*

Victor Hugo *Ringaren i Notre Dame*

Walter Scott *Ivanhoe*

James Fenimore Cooper *Den siste mohikanen*

Bram Stoker *Dracula*

Antal texter: 11 st.

Bilaga 2 Uppgifter Svenska impulser 2

MEDELTIDEN

Uppgifter Den gudomliga komedin

”Samtala om texten:

1. Hur straffas syndarna i åttonde kretsen?
2. Vilka benämningar ger Dante Vergilius i textutdraget?
3. På vilket sätt är helvetet realistiskt skildrat?
4. Hur skiljer sig Jason från de övriga syndarna? Varför straffas Jason i helvetet?”

Diskutera: Hur ser du på att Jason från tragedin *Medea* straffas efter den kristna etiken om hur man ska handla mot sina medmänniskor – han tillhörde ju den antika kulturen som kom före kristendomen och kunde inte veta något om den religionen?

Skriv: Att konstruera ett helvete och bestämma vilka som straffas där – en rätt häftig tanke, eller hur? Gör som Dante: skapa en egen helvetestratt och bestäm vilka typer av brott som är vanliga i vår tid. Kom ihåg att du måste rangordna brotten i ditt inferno – ju längre ner i helvetet desto värre brott.”

Tala: I Dantes inferno straffas syndare. Värst av alla synder var de sju dödssynderna: likgiltighet, vällust, frosseri, girighet, vrede, avund och högmod. Med vad händer om man väljer att se de sju dödssynderna ur ett annat perspektiv? Arbeta i mindre grupper och skriv tillsammans ett kort manus till ett tal där ni hyllar valfri dödssynd genom att göra om den till något positivt! Håll ert tal för klasskamraterna.

Tala: Motsatsen till de sju dödssynderna är de sju dygderna: vishet, tapperhet, måttfullhet, rättrådighet, tro, hopp och kärlek. Håll ett kort tal där du lyfter fram en person i din omgivning, eller ur kändisvärlden, som du tycker är en god representant för en av de sju dygderna.”¹¹²

Uppgifter Njals saga

”Samtala om texten:

1. Både Gunnar och de anfallande har sina uppfattningar om vad som är ett hedersamt uppträdande i striden. Ge exempel!
2. Gunnar och de anfallande uppfattar situationen med pilen på taket på olika sätt. Förklara hur
3. Vad blir effekten av utdraget av att utdraget ur *Njals saga* inte ger någon information om vad personerna tänker och känner? Hur påverkar det din upplevelse av texten?
4. Välj ut några citat ur utdraget som visar på den dokumentära och korthuggna stil som utmärker den isländska sagan?”

Skriv: 1. Skriv en nyhetsartikel om Gunnars död. Ge en kort faktabakgrund till att Gunnar var fredlös., fingera några intervjuer med vittnena Hallgerd och Gunnars mor, samt ge en kort miljöbeskrivning av hur gården på Lidarände såg ut. Rubrik: ”Gunnars sista strid.”

2: Någon gång under striden inser Gunnar att han inte kommer att gå levande ur den. Skriv om texten med samma knappa dialog som originalet men återge allt som Gunnar känner och tänker om sin hustru, sitt liv på Lindarände och hur han vill bli ihågkommen.”¹¹³

¹¹² Carl-Johan Markstedt, 2014, s. 101, 103

¹¹³ ibid, s. 86–87

Uppgifter till Völvans spådom

”Samtala om texten: 1. Hur skildras världens början och slut i ”Völvans spådom”?

Diskutera: Om du läser och ska tolka ”Völvans spådom” utifrån nutida förhållanden och de problem som du ser omkring dig i världen i dag – vilken betydelse skulle du då lägga in i dikten?”¹¹⁴

RENÄSSANSEN

Uppgifter Evig sommar

”Samtala om texten:

1. Sonetten inleds med en fråga, som resten av dikten sedan besvarar. Hur lyder egentligen svaret?
2. Varför heter dikten *Evig sommar*, tror du?
3. Sonett nummer 18 anses vara den vackraste av Shakespeares sonetter. Vissa anser den vara en av de vackraste dikter som skrivits. Hur berörs du av dikten?

Undersök:

”Sonetten är ett av renässansens vanligaste versmått. En sonett består av 14 rader som skrivs i grupper om 4+4+3+3 rader men det finns andra sätt att skriva sonetter också. Rimflätningen håller ihop stroforna men är ibland komplicerad. Slutraderna ska överraska eller sammanfatta sonetten. Undersök hur väl *Evig sommar* stämmer överens med hur sonetten vanligen skrivs.”¹¹⁵

Uppgifter Köpmannen i Venedig

”Samtala om texten:

1. Varför är Shylock tveksam till att låna ut pengar till Antonio?
2. Ge exempel på trakasserier som Shylock fått utstå för att han är jude.
3. Varför menar Antonio att Shylocks verksamhet trots allt kan kritiseras?
4. Vad känner Bassanio inför lånevillkoren?
5. **Diskutera:**
 1. Hurdana är egentligen huvudpersonerna i *Köpmannen i Venedig*? Är Antonios inställning till Shylock försvarbar? Och hur ska man förstå Shylocks krav på Antonio, ifall inte lånet betalas tillbaka på utsatt tid?
 2. Jämför Antonios lån med våra dagars smslån: Långgivarnas etik, tillgängligheten, nyttan för låntagaren, riskerna med skuldsättningen

Undersök: Som alla pjäser spelas *Köpmannen i Venedig* med en regi som lyfter fram olika sidor i Shakespeares text. Olika uppsättningar har betonat olika saker i Shakespeares pjäs och fått skiftande mottagande. Gör en undersökning på nätet och ta reda på hur några uppmärksammade uppsättningar i Sverige av *Köpmannen i Venedig* mottogs och vilka reaktioner pjäsen mötte. Välj till exempel några av Dramatens uppsättningar av pjäsen: Alf Sjöbergs 1944 och 1962 samt Mats Eks 2004.”¹¹⁶

Uppgifter Don Quijote

”Samtala om texten:

1. Ge exempel från utdraget på att Don Quijote är förvirrad och Sancho Panza är verklighetsanknuten och trygg i sig själv.
2. Vad är det egentligen som driver Don Quijote? Hur ser han på sig själv och sin uppgift?

¹¹⁴ ibid, s. 79

¹¹⁵ ibid, s. 125

¹¹⁶ ibid, s. 131

3. Fallet med Rosinante gör att Don Quijote får lite bättre grepp om verkligheten – men inte helt! Förklara.
4. Hur visar Sancho Panza sin respekt för Don Quijote, trots att denne är helt förvirrad?

Samtala om texten:

Fråga 1 och 3 handlar om Martin Kellermans *Rocky 10 år*, 2008

Fråga 2: Vilka likheter kan du se mellan Rocky och hans kompis och Don Quijote och Sancho Panza?

Tala: ”Vem idealist och optimist, och vem är realist och pessimist? Arbeta i par. Kom överens om vem av er som ska spela respektive roll. Den som har idealistens roll får argumentera som om det alltid finns positiva möjligheter och den som är realist får nyktert ta ner det hela på jorden. Hitta på ett ämne i stil med *privatbilismens positiva och negativa effekter, läxornas nytta och besvär, goda kravmärkta livsmedel* eller *dyra onödiga produkter*. Förbered en kort debatt och spela upp för klassen.”

Undersök: ”Medievärlden är full av radarpar som kompletterar varandra på olika sätt. Tänk bara på Helan och Halvan, Mia och Klara, Tom och Jerry, Thelma och Louise, Rocky och hans vapendragare. Arbeta med en kamrat och välj en sådan parrelation. Försök att förklara varför den fungerar så bra. Finns det rent av en Don Quijote och en Sancho Panza till liten del i varje sådant radarpar? Redovisa för varandra i klassen.”

Skriv: ”Vilka väderkvarnar finns det att kämpa mot idag? En modern Don Quijote kanske skulle ta sin an reklam riktad mot barn, nedskräpningen i samhället eller biltrafiken i bostadsområdet. Skriv om Cervantes text så att den handlar om en modern Don Quijote, som sällskap med en vän går i strid mot en ”väderkvarn” och som läsare av idag kan känna igen.”
117”

Uppgifter Hercules

”Samtala om texten:

1. Vad är Fru Lusta och gudinnan i de två utdragen ense om?
2. Vilka liknelser använder Stiernhielm för ungdomen respektive ålderdomen?
3. Hur bör en ung man leva, enligt Fru Lusta och hennes barn?
4. Varför är det så viktigt att använda ungdomsåren till att studera och förbättra sina möjligheter, enligt gudinnan?
5. På vilket sätt märks renässansidealen i Stiernhielms dikt?

Diskutera:

I utdraget ur Stiernhielms *Hercules* är det olika lockelser som står i vägen för en seriös satsning på studier, personlig utveckling och val av utbildning. Hur är det för ungdomar idag? Är vägvalet lika dramatiskt som dikten *Hercules* får det att verka, eller går det att kombinera nöjen och studier på ett bra sätt? Vilka är vår tids frestelser och fallgropar?”¹¹⁸

ROMANTIKEN

Uppgifter Frankenstein

”Samtala om texten:

1. Vad är det med varelsens utseende som skrämmer Victor?
2. ”Livets olika tillfälligheter är inte lika föränderliga som människonaturens känslor”, tänker Victor. Hur förändras hans känslor inför sin varelse.
3. Vad är det för hemska drömmar som Victor drömmer? Varför drömmer han så, tror du?

¹¹⁷ ibid, s. 120, 123

¹¹⁸ ibid, s. 139

Diskutera: En vanlig missuppfattning är att det är monstret som heter Frankenstein. Även om det är fel – varelsen som Victor Frankenstein skapar får aldrig något namn – är sammanblandningen kanske inte så orimlig, trots allt. En populär idé under romantiken var tanken på dubbelgångare och att människor att mörka och destruktiva sidor. Gör tillsammans med en kamrat en tolkning av utdraget ur *Frankenstein* utifrån dubbelgångarmotivet – att Victor och hans skapelse i själva verket är olika sidor av samma person.

Undersök: Den fullständiga titeln på Mary Shelleys roman är *Frankenstein, eller den moderne Prometheus*. Vem var Prometheus och på vilka sätt påminner Victor Frankenstein om honom?¹¹⁹

Uppgifter Till förruttnelsen

”Samtala om texten:

1. Vilken skepnad tar sig döden i Stagnelius dikt?
2. Hitta några citat som beskriver den dödslängtan som dikten beskriver.
3. Hur tolkar du meningen ”gröna gardiner oss dölja”?
4. Vilken bild ger dikten verkligheten, och vilken bild ger den av en annan bättre värld?

Diskutera: Jämför Stagnelius dikt *Till förruttnelsen* med Keats *Ode till en grekisk urna* (s. 192–193). Vilka likheter och skillnader kan du upptäcka? Diskutera med en kamrat.¹²⁰

Antal gånger uppgiftskategorierna presenteras:

Samtala om texten: 10

Diskutera: 6

Skriv: 4

Tala: 3

Undersök: 4

¹¹⁹ ibid, s. 201

¹²⁰ ibid, s. 197

Bilaga 3 Uppgifter *Metafor 2*

MEDELTIDEN

Uppgifter *Den gudomliga komedin*

”**Fråga till texten:** Hur straffas de tre männen? Vem får hårdast straff?”

Skrivuppgift: Ta del av illustrationen som finns av Dantes helvete, den som liknar en tratt. I varje krets finns någon som gjort fel, som syndat. Dantes tratt bygger på den kristna tron och så som man såg och tänkte om olika brott under medeltiden. Hur skulle denna tratt se ut idag?

1. Skapa en egen tratt, där du placerar ut olika typer av syndare i de olika kretsarna. Vilka hamnar högst ut och vilka hamnar längst ner?
2. Gå samman med några klasskompisar så att ni blir en grupp om tre till fyra personer.
 - a) Visa och berätta om era helvetestrattar
 - b) Gör nu en gemensam tratt, där ni placerar in olika syndare i olika kretsar. Hur ska gruppens tratt se ut?
3. Dela med er av den gemensamma tratten till övriga klassen.
4. Reflektera på egen hand över följande frågor:
 - a) På vilket sätt skiljer sig din egen tratt från den som finns i *Den gudomliga komedin*?
 - b) Vad kan skillnaderna bero på?
 - c) Hur gick det att skapa en gemensam tratt i gruppen? Kunde ni enas? Vilka synder tyckte/tänkte ni olika om? Vilka hade ni placerat i samma krets?”¹²¹

Uppgifter till *Njals saga*

”**Frågor till texten:**

1. Textutdraget är actionfyllt. Det händer mycket på få rader. Hur har författaren gjort för att få till detta? Undersök meningslängd, användandet av skiljetecken, ordval (titta exempelvis på användandet av verb och adjektiv/adverb). Hur skulle du kunna skriva om texten för att få den att bli långsammare? Gör ett förslag och läs sedan upp det för en klasskompis.
2. Om du utgår från kännetecknen som finns för isländska sagor, vilka kan du hitta i detta korta utdrag? Ge exempel.
3. I textutdraget byter författaren tempus. Han går från att använda preteritum (dåtid) till att använda presens (nutid) tillbaka till preteritum (dåtid). Varför gör han det tror du? Tycker du att din läsning påverkas på något sätt av detta sätt att skriva?”¹²²

Uppgifter *Völvans spådom*

”**Frågor till texten:**

1. Hur uppstår världen i Völvans spådom? Återberätta med egna ord.
2. I utdraget finns en hel del negationer för att visa att saker inte fanns. Ge exempel på sådana negationer.
3. I spådomen kan man se att saker blir till, får mening, genom att de ges namn, som i detta exempel:
Åt natt och nedan
namn de gåvo,
uppkallade morgon
och middag också,

¹²¹ Jenny Edvardsson, 2018, s. 77–78

¹²² *ibid*, s. 83

eftermiddag och afton,
för att med årtal räkna

Varför tror du att det är så viktigt med att ge namn?

4. *Den poetiska Eddan* bygger på muntliga berättelser. Kan man i texten hitta något som visar detta? Undersök främst formen (strofer, versrader, längden på verserna, rim) och språket (ordval, stilfigurer).¹²³

RENÄSSANSEN

Uppgifter Hamlet

”Frågor till texten

”Vålnaden till att Hamlet ska hämnas.”

1. Är det rätt väg att gå? Hur tänker du?
2. Hur tror du att man såg på hämnd i det dåtida samhället?
3. Hur skulle denna händelse hanteras i vår tid?

Närma dig texten: Du ska läsa igenom utdraget ur Hamlet. Ett sätt att närma sig texten är att ta hjälp av Aidan Chambers fyra grundfrågor:

1. Vad är det du gillar i texten?
2. Vad är det du ogillar i texten?
3. Vilka frågetecken har du?
4. Vilka mönster/kopplingar kan du se?

Hamlet – Frågor till texten, mellan raderna och bortom raderna

Till texten

1. Återge med några meningar huvudinnehållet i utdraget.
2. Varför ska Hamlet hämnas?
3. Vad betyder följande rad ”den orm som stack din far till döds bär nu hans krona”?
4. På vilket sätt mördas kungen?

Mellan raderna

1. I textutdraget finns kopplingar till den kristna läran. Vilka? Och varför tror du att Shakespeare använder sig av dessa?

Bortom raderna

1. Utgå från listan med punkter över vad det är som gör att Shakespeares dramer håller än idag. Vilken/vilka av dessa punkter tycker du stämmer in på Hamlet? Ge exempel från utdraget och förklara hur du tänker.
2. Trots att Hamlet är mer än 400 år gammalt lever det kvar in i vår tid. Det intresserar och en fångar en publik. Vad tror du det är som gör att vissa texter aldrig blir omoderna utan kan läsas eller ses hundratals år efter de skrevs? Är det huvudpersonerna, händelserna eller de allmänmänskliga motiven?
3. Om du tänker på de verk som du läst sedan du var liten fram till idag, vilka verk är det som kommer finnas kvar om 400 år. Varför just dessa?

¹²³ ibid, s. 85

Skrivuppgift: [...] Din uppgift blir att skriva om scenen ovan utifrån att den äger rum i vår tid. Det du behöver fundera över innan du sätter igång ditt skrivande är:

- Vilka är karaktärerna? Vad kännetecknar dem? Hur känner de varandra?
- Var utspelar sig handlingen, alltså i vilken miljö skildras händelserna? Storstad, förort, landet, fjällen, på en ö, i ett badhus, på skolan...?
- Språket. Hur skriver man så att det syns att det är nutiden?
- Handlingen, alltså den dramaturgiska kurvan. Ta hjälp av avsnittet i *Att analysera skönlitteratur* där detta beskrivs.

När du funderat över detta är det dags att skriva.

1. Skriv ett textdokument, så att du kan redigera din text.
2. Döp dokumentet till En modern Hamlet.
3. Under rubriken skriver du in dina karaktärer och deras namn. Om du valt att använda moderna namn sätter du namnen från originaldramat inom parentes. Beskriv var och en med några meningar och glöm inte att förklara vilken relation de har till varandra.
4. Med max fem meningar beskriver du sedan miljön.
5. Efter miljön beskriver du den dramaturgiska kurvan. Du kan göra det genom att skriva upp de olika delarna i den dramaturgiska kurvan och sedan under varje del fylla på med det som gäller för din moderna tolkning.
6. Skriv nu in din moderna tolkning av textutdraget du läst.

Nästa steg blir att du låter en klasskompis läsa igenom din text. Du läser under tiden kamratens text. Under läsningen kan du ta hjälp av följande responsmall och fundera över hur texten skulle kunna utvecklas. Skriv ner dina kommentarer och dela dem med din klasskompis. (Responsmallen är uppdelad enligt följande: rubrik, karaktärerna, miljön, den dramaturgiska kurvan, modern tolkning av texten samt ”språket följer skriftspråkets normer för språkriktighet”).”¹²⁴

Uppgifter *Romeo och Julia*

”Frågor till texten

1. Shakespeare använder sig gärna av bildspråk i sina dramer. Det förekommer både liknelser och metaforer. Kan du hitta några i de två utdragen du precis läst? (Hamlet och *Romeo och Julia*)? Är du osäker på vad liknelser och metaforer är kan du få information i kapitlet *Att analysera skönlitteratur*.
2. I utdraget beskriver Julia och Romeo sin kärlek för varandra. Hur skulle du skildra kärleken till din kille eller tjej eller blivande tjej/kille? Skriv en kärleksförklaring i form av en kortare dikt. Vill du, får du gärna använda sig av bildspråk.

Diskussionsuppgift

1. Förbjuden kärlek finns än idag och syns både inom litteraturen, i filmer och spel. På vilket sätt skildras den förbjudna kärleken idag? Finns det några skillnader mellan den förbjudna kärleken i *Romeo och Julia* och den som man kan läsa om eller se på film i tv-serier idag? Är det exempelvis fortfarande föräldrarna som förbjuder kärleken eller finns det andra hinder?
2. Vi har nog alla en föreställning om vad kärlek är och hur man ska vara mot den man är tillsammans med. Varifrån tror du att vi hämtar våra föreställningar om kärlek? Vilken

¹²⁴ ibid, s. 99, 108, 112–114

roll tror du filmer, TV-program, böcker, tidningar eller reklam spelar? Påverkas vi av detta över huvud taget?

3. Tänk dig följande: Du träffar världens finaste kille/tjej och blir djupt förälskad. Ni träffas, känner båda att det klickar och blir ett par. Dina föräldrar får reda på att du har tjej/kille och tycker inledningsvis att det är bra. När de får reda på vem det är som du är ihop med blir de som galna. De förbjuder de [då] dig att träffa henne/honom. Hur skulle du uppleva detta? Vad skulle du göra? Försöka träffa din kille/tjej i smyg eller lyssna på dina föräldrar och sluta träffas? Och är det så att man kan stoppa sina känslor och bara sluta tycka synd om någon? Kan man förbjuda kärlek?”¹²⁵

Uppgifter *Don Quijote*

”Frågor till texten

1. Utdraget ovan är kort men trots det kan man säga att det tydligt visar att Don Quijote är en pikareskroman. Kan du förklara på vilket sätt?
2. Cervantes skrev den första moderna romanen. Om du jämför utdraget mot de som du fått läsa under antiken och medeltiden, kan du hitta några skillnader? Vilka?
3. Don Quijote slåss mot väderkvarnar men för honom är det jättar. Vad får en människa att gå in i en annan värld, alltså se saker på ett annat sätt än alla andra runt omkring?”¹²⁶

Uppgifter *Hercules*

”Frågor till texten

1. Vad handlar textutdraget om? Återberätta med några meningar.
2. Hur ser kvinnan ut som Hercules träffar?
3. Stiernhielm använder sig av bildspråk såsom liknelser. Kan du hitta några exempel på detta i texten?
4. Finns det något i texten som visar att det är en text från renässansen? Tänk exempelvis på intresset för antiken.
5. Hercules skrevs på 1600-talet. Hur har det svenska språket förändrats sedan dess? Fundera över både stavning och meningsuppbyggnad. Ge exempel från texten.
6. Om du skulle låta denna text utspela sig i vår tid och använda vår svenska, hur skulle detta textutdrag då se ut? Skriv din moderna version av inledningen till *Hercules*.”¹²⁷

ROMANTIKEN

Uppgifter *Frankenstein*

”Frågor till texten

1. Frankenstein flyr från sin skapelse. Varför gör han det, tror du?

Närma dig texten: Du ska snart få läsa texten. Under din läsning ska du arbeta med loggskrivande som kallar [kallas] ”Text och tanke”.

Det går till så att du under din läsning skriver upp de saker som du fastnar för i texten. Det kan vara ord fraser, meningar, stycken, en karaktär, en viss händelse eller en beskrivning. Bredvid skriver du dina reflektioner och tankar. [...]

Frankenstein – Frågor till texten, mellan raderna och bortom raderna

Till texten

1. Vad handlar utdraget om? Sammanfatta i några meningar.

¹²⁵ ibid, s. 101–102

¹²⁶ ibid, s. 105

¹²⁷ ibid, s. 107

2. Vad får du reda på om miljön?
3. Vad får du reda på om Frankenstein?
4. Hur länge har Frankenstein arbetat med att skapa liv?

Mellan raderna

1. Livet Frankenstein har skapat är inte riktigt så som han tänkt sig. Hur ser man det i texten?
2. Frankenstein flyr från "monstret". Varför gör han det?
3. I slutet av textutdraget nämns författaren Dante, "som inte ens Dante hade kunnat föreställa sig". Vad menas med detta?

Bortom raderna

1. Frankenstein räknas till skräckgenren. Vad i utdraget visar att det är en skräckberättelse? Ge exempel och förklara hur du tänker.
2. Det är många som fascineras av det skräckinjagande och det obehagliga. Det syns, om inte annat så i alla de filmer och böcker som varje år kan hänföras till denna genre. Säkert har du väl sett någon skräckfilm? Vilken var det? Vad var det som gjorde den läskig? Kolla in trailern till filmen "Det" som bygger på Stephen Kings bok. Vad säger du om den? Är den läskig? Blir du rädd? Jämför den med trailern till Hitchcocks "Fåglarna". Hur reagerar du när du ser denna?

Skrivuppgift: De flesta människor dras till de obehagliga och läskiga, åtminstone i filmens, dataspelens och böckernas värld. Din uppgift blir att förklara varför det är så. Du ska göra det i en text som består av fem meningar. Varje mening ska inledas med "Jag tror att...". Genom att inleda varje mening på samma sätt tar du hjälp av det som kallas för anaför.

När du har skrivit klart din text läser du den högt för dina klasskompisar. Reflektera sedan tillsammans med övriga klassen om vad den styrda formen gjorda [gjorde] för dig som talare men också för dig som lyssnare."¹²⁸

Uppgifter Till förruttnelsen

"Frågor till texten

1. Vad handlar dikten om? Återberätta med egna ord.
2. Kan man finna spår från romantiken i den här dikten. Vilka? Ta gärna hjälp av tabellen som finns i inledningen av kapitlet.
3. Stagnelius använder sig ofta av motsatser. Kan man hitta några sådana i dikten?
4. Hur är dikten uppbyggd?
 - a) Strofer,
 - b) Rim
 - c) stilfigurer¹²⁹ ”

Antal gånger uppgiftkategorierna presenteras:

Fråga/frågor till texten: 9

Skrivuppgift: 3

Diskussionsuppgift: 1

Fördjupningsuppgift (nära dig texten/efter läsningen/till texten/mellan raderna/bortom raderna): 2

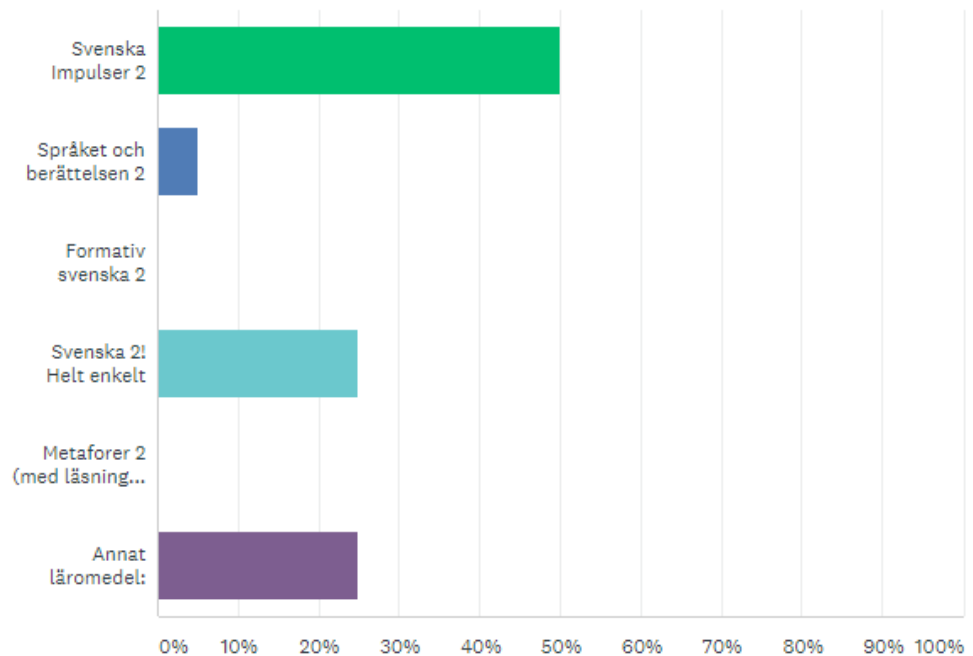
¹²⁸ ibid, s. 148, 158, 161

¹²⁹ ibid, s. 156

Bilaga 4 Enkätundersökning

Vilket av följande läromedel använder du i din undervisning i svenska?

Answered: 20 Skipped: 0

*Tillägg ¹³⁰

¹³⁰ Ett läromedel har döpts fel i enkäten (*Metaforer 2* ska vara *Metafor 2*) men det påverkar inte enkätens resultat då endast det läromedel som användes av flest utgör en del av studiens material. Det fanns också ett svarsalternativ där lärare fick ange om de hade använt en annat läromedel och de hade då kunnat skriva om de använde läromedlet som gavs fel namn.